

TIJDING 1984 - 1

Kroniek van de heemkundekring

't ZUIDKWARTIER

Tijding

1984 - 1

Uitgave van de

heemkundekring

t Zuidkwartier

maart 1984

Volgorde van de artikelen:

	Pag.
x Doelstelling van de Heemkundige Kring "Het Zuidkwartier".	3
x Samenstelling bestuur.	4
x Redactie Tijding.	5
x Jaarverslag activiteiten 1983.	7
x Kruiswoordraadsel Woensdrecht-Hoogerheide.	9
x Oplossing Kruiswoordraadsel Ossendrecht.	11
x De Hommel in onze streek.	12
	<i>Fr. Nefs</i>
x De Hommel.	16
	<i>Rianne Nefs</i>
x Dorpsmuzikanten op Nieuwjaar.	29
	<i>Kees van der Goten</i>
x De Bijenmarkt.	33
	<i>Dick Adriaansen</i>
x Kinderliedje.	37
	<i>Agnes de Wit-van Lierop</i>
x Polders onder Ossendrecht.	38
	<i>A.M.</i>
x Putte in oude wegen:	43
	<i>Werkgroep Toponomie</i>
x Afgeluisterd	47
	<i>Uit verzetskrant</i>
x Dolle Dinsdag	48
	<i>Dick Adriaansen</i>
x Veertig jaar bevrijd	63
	<i>A.M.V.</i>
x O.V.V.- lied	66
	<i>To Bolders-van Dooren</i>
x Over Heksen	68
	<i>Bert Janssens</i>

Nadruk, of overname uit "de Tijding" of gedeelten daarvan, in welke vorm dan ook, is zonder schriftelijke toestemming van het bestuur en schrijvers der artikelen verboden.

Het Zuidkwartier aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl en juistheid der artikelen docht laat deze geheel voor rekening van de onder-teknaars.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDIGE KRING "HET ZUIDKWARTIER"

opgericht 27 maart 1977.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende- of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Gemeenten Hoogerheide, Woensdrecht, Putte, Huijbergen en Ossendrecht.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving, door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, kursussen, ekskursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuishoudkunde, en geomorfologie.
3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen enz.
4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuur-historische- en heemkundig waardevolle zaken.
6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publikaties.
7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

Nieuwe leden kunnen zich voor 1984 opgeven d.m.v. storting van de jaarcontributie ad. f. 25,- t.n.v. Penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht, nr. 14.05 21.437, gironummer van de bank: 1107397.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij: Mej. Bastiaanse, sekretaresses interne zaken.
 Antwerpsestraatweg 47, Putte (N.Br.)
 Tel.: 01645-2794 (Na 18.00 u.)

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING *HET ZUIDKWARTIER*

<u>Dhr. A. J. Pijnen,</u> Huijbergseweg 51, 4631 GD Hoogerheide. tel. 01646-2895	Voorzitter
<u>Dhr. L. F. v' d. Bergh,</u> Aviolandalaan 29, 4631 RP Hoogerheide. tel. 01646-3339	Vice Voorzitter
<u>Mej. M. Bastiaanse,</u> Antwerpsestraat 47, 4645 BB Putte. tel. 01645-2794	Secretaresse interne zaken
<u>Dhr. G. C. J. Roovers,</u> Huygensstraat 35, 4631 GK Hoogerheide. tel. 01646-3657	Secretaris externe zaken
<u>Dhr. A. Mattheussens,</u> Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht. tel. 01647-2662	Penningsmeester
<u>Mevr. J.C.V. de Greef Verhees,</u> Aanwas 47, 4641 JG Ossendrecht.	Redactie "Tijding"
<u>Dhr. J. van Loon,</u> Kon. Wilhelminastraat 22, 4641 GS Ossendrecht. tel. 01647-2782	Bestuurslid
<u>Dhr. A. A. J. Suykerbuyk,</u> Bergsestraat 21, 4635 RD Huijbergen. tel. 01644-2391	Bestuurslid
<u>Mevr. M. Beens - van Beeck,</u> Koppelstraat 3, 4645 RD Putte. tel. 01645-2581	Bestuurslid

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar voor de prijs van f. 6,-- per stuk bij de secretaresse interne zaken:
Mej. M. Bastiaanse, Antwerpsestraat 47, 4645 BB Putte. tel. 01645-2794

Ook nieuwe leden kunnen zich op dit adres opgeven.

In het dagelijkse leven zijn er voor een ieder van ons altijd onderwerpen die ons om een of andere reden persoonlijk raken.

Een van die onderwerpen is voor mij de heemkunde en wel in de ruimste zin des woords. En wanneer je dieper op het verleden ingaat, blijkt dat er niet zo veel veranderd is in de menselijke instelling.

Want, wanneer het er op aankomt bestaan begrippen als saamhorigheid en behulpzaamheid nog wel degelijk. Een ieder maakt wel eens iets mee in het leven waarbij het lijkt alsof niemand nog naar je om kijkt, maar dan plotseling duikt er wel iemand uit de verre of naaste omgeving op die voor de zo nodige oplossing of het lichtpuntje zorgt.

Maar waarom deze inleiding vraagt u zich waarschijnlijk af. Welnu, zoals u uit vorige publikaties in de Tijding hebt gelezen vroegen wij u uw ervaringen van de Bevrijding in 1944 op papier te zetten. Een van deze ervaringen treft u in dit nummer reeds aan en wel het artikel over de "Dolle Dinsdag".

Het is nog maar een klein topje van de ijsberg van ervaringen welke de bewoners van Het Zuidkwartier in die onrustige tijden hebben meegemaakt. Maar, misschien geeft het u een inzicht van wat we precies hebben bedoeld met onze vraag aan u: schrijf ons uw ervaringen uit de laatste oorloosdagen zodat we in juni a.s. daar een complete uitgaven van Tijding aan kunnen besteden.

Het behoeven niet alleen de ervaringen te zijn van enkel onze leden, maar, misschien weet u nog wel oud inwoners van het Zuidkwartier die hun ervaringen op papier willen zetten. Ook alle foto materiaal, ondergrondse krantjes, kortom, alles wat op die periode betrekking heeft is welkom. Wij beloven u, dat de voor u dierbare herinneringen zeer zorgvuldig worden gebruikt en onmiddellijk aan u worden geretourneerd. Wij spelendus alleen maar "leentje buur".

De reactie en bestuur staan voor al uw vragen en opmerkingen ter uwer beschikking.

Verschillende verhalen hebben reeds onze redactie bereikt en zeer zeker de jongeren onder ons zullen hiervan zeggen: hoe is het allemaal mogelijk geweest! Want dat er in die dagen veel gebeurd is, is een waarheid waar we moeilijk omheen kunnen. En een ding van die tijd is echter zeker: dát nóóit meer!

Ook uw medewerking in deze wordt zeer op prijs gesteld.

Anja de Greef Verhees.

Uw reacties en copij inleveren bij:

Redactie "de Tijding",
Anja de Greef Verhees,
Aanwas 47,
4641 JG Ossendrecht.

JAARVERSLAG AKTIVITEITEN 1983

1. 11 januari Bestuursvergadering.
2. 16 januari Kring(leden)bijeenkomst in Ossendrecht met lezing door Dhr. G. Geerts uit Stabroek (B) over "*Brabantse Sprokkels*" en lezing door Dhr. A.J. Pijnen over de "*Zuid-Nederlandse emigratie tussen 1560 en 1630 naar Noord-Nederland*".
Optreden van onze zanggroep "*Oude Liedereren*".
3. 20 februari Kring(leden)bijeenkomst te Ossendrecht met lezing en dia's door Dhr. L. Weys uit Bergen op Zoom over "*Opgravingen en Archeologie-nieuwe vondsten te Bergen op Zoom*".
Optreden zanggroep "*Oude Liedereren*".
4. 22 februari Bestuursvergadering.
5. 18 maart Bestuursvergadering.
6. 27 maart Jaarvergadering van de Heemkundige Kring op de Volksabdij O.L. Vr. Ter Duinen te Ossendrecht.
Lezing door Dhr. A. Buys over "*de Deltawerken*" met film en grond-soort modellen.
Optreden Zanggroep "*Oude Liedereren*".
7. 31 maart, de Tijding 1983-1 komt van de pers.
8. 10 april het jaarlijks evenement "*Dauwtrappen*" onder leiding van Dhr. J. van Loon, Werkgroep "*Heemschut*" in de Cuypersbossen.
9. 20 maart Bestuursvergadering.
10. 6 mei Kringvergadering. Lezing door Dhr. Juyn uit Hoogerheide over "*Oude Landbouwwerktuigen*" en "*Gronden in het Zuidkwartier*", geïllustreerd met films.
Optreden Zanggroep "*Oude Liedereren*".
11. Deelname van de Heemkundige Kring "*Het Zuidkwartier*" aan de Lentefeesten te Hoogerheide. De Kring wint de eerste prijs voor presentatie van de stand.

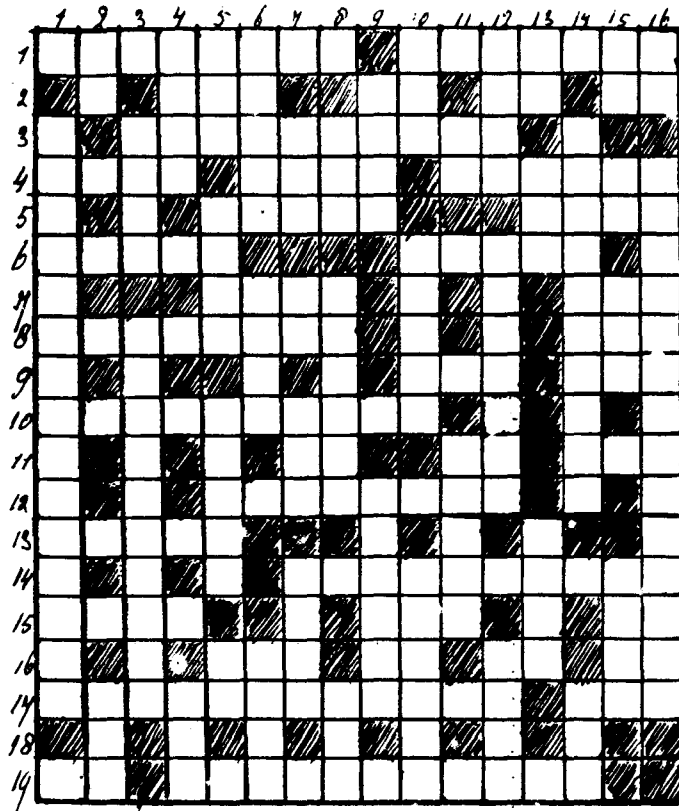
12. 18 mei Bestuursvergadering.
13. 15 juni Bestuursvergadering.
14. 30 juni de "*Tijding*" 1983-2 komt van de pers.
15. 17 augustus Bestuursvergadering
16. 30 augustus Bestuursvergadering.
17. 24 september. De Heemkundige Kring "*'t Zuidkwartier*" organiseert onder de algehele leiding van Mevrouw A. de Greef-Verhees voor de eerste keer een "*Brabantse Dag.*" Dit geslaagde gebeuren vond plaats op het terrein van Volksabdij O.L.Vr. Ter Duinen te Ossendrecht in samenwerking met andere culturele verenigingen uit de regio. Zie verslag *Tijding* 1983-3.
18. 25 september, jaarlijkse boswandeling met zeer veel deelnemers onder leiding van Dhr. J. van Loon, werkgroep "*Heemschut*" naar "*Het Leewenhof*" bij de "*Grote Meer*" te Ossendrecht.
19. 6 oktober Bestuursvergadering.
20. 15 oktober Kringvergadering in Ossendrecht met lezing en film door Dhr. Oele uit Kapelle-Biezeling over "*Vlietbergen en hun opvolgers in het Oostelijk Zeeuws Fordergebied*".
21. 4 november Kringbijeenkomst te Putte met lezing en film door Dhr. Verpraet uit Kalmthout (B) over "*De Kalmthoutse Heide en het Putse Moer*".
22. 18 november Bestuursvergadering
23. 8 december Bestuursvergadering.
24. 11 december. Jaarlijkse Kerstviering van de Heemkundige Kring "*'t Zuidkwartier*" op de Volksabdij O.L.Vr. ter Duinen te Ossendrecht onder leiding van Mevr. A. de Greef-Verhees. Voordracht en liedjes over het pottenbakken door Dhr. D. Hageman uit Ossendrecht. Demonstratie en voordracht van oude muziekinstrumenten door Dhr. F. Nefs uit Bergen op Zoom. Zanggroep "*Oude Liederen*" brengt Kerstliederen ten gehore.
25. 31 december de "*Tijding*" 1983-3 komt van de pers.

Naast de bestuursvergaderingen was er in 1983 zeer veel onderling overleg in het Dagelijks Bestuur i.v.m. de in 1983 begonnen renovatie en restauratie van "*Het Brabantse Huisje*" aan de Binnenweg te Hoogerheide. Ultimo december 1983 was ongeveer 45% van de werkzaamheden, uitgevoerd door het W.S.W., klaar.

Ook de werkgroepen: "*Heemschut*", "*Toponomie*", "*Zang, Dialecten en oude liederen*" hadden in 1983 verschillende interne bijeenkomsten, waarvan de resultaten (gedeeltelijk) in de *Tijdingen* 1, 2 en 3 en in bovenstaand jaarverslag tot uiting komen.

G.C.J. Roovers,
secretaris-extern.

KRUISWOORDRAADSEL WOENS DreCHT – HOoGERHEIDE

Ook deze keer weer een kruiswoordraadsel uit onze eigen omgeving waarvan de oplossing, als u de streek enigszins kent, niet al te moeilijk zal zijn.

Uw goede oplossingen kunt u zenden aan:

Redactie "*Tijding*", Aanwas 47, 4641 JG Ossendrecht vóór 19 juni 1984 en ook dit keer weer voor de goede inzending een aardig prijsje in get vooruitzicht.

Horizontaal

1. Vroeger naam van 'n cafe, nu verkeersknooppunt, - voormalige steenfabriek.
2. Strafwerktuig, - jongensnaam, - hulpwerkwoord, - uitroep van afkeer.
3. Jachthuis in de polder,
4. Afkerig, -erf, -straat in Woensdrecht waar de koude rillingen over je rug lopen.
5. Deelde men in vroeger jaren uit aan familie of goede kennissen als er 'n varken geslacht was, - bloedbuis.
6. Waterloop in de polder, - dwaze.
7. Lastdier, - strafwerktuig.
8. Naam van de patrones van het zusterklooster te Hoogerheide, - vogel.
9. Wiel, - lof.
10. Hier kan men van 'n lekker etentje genieten.
11. Meisjesnaam, - onbekend, - algauw.
12. Van hieruit kan men genieten van 'n prachtig uitzicht op de Brabantse Wal.
13. Buideltje.
14. Heuvel t.o. de Steenstraat.
15. Dit kan men iemand draaien, - voertuig, - riviertje in Brabant.
16. Tijdrekening, -boom, - motorschip, -bevel.
17. Bekend cafe in Woensdrecht, - steensoort.
18. -----
19. Ter gedachtenis, - Plek in Woensdrecht die in de volksmond nog steeds met deze oude naam wordt aangeduid.

Verticaal

1. Groepje bomen in deze gemeente, dat iets te maken heeft met het Nieuwe Testament.
2. Voegwoord, - familielid.
3. Oorlog, - In de volksmond ontbreekt in deze weg de letter s.
4. Gemalen tufsteen, - vaas.
5. Godin van de dageraad, - Vlinderbloemige heester, -ooievaar, -lengtemaat.
6. Nestel, - dialect voor zoon, -jongensnaam
7. Tijdrekening, -voegwoord, -broodbeleg, -gewas.
8. Meisjesnaam, -strandmeer, -tijd.
9. Grondsoort, -oom.
10. Met suiker ervoor is het 'n goed middel om baby's zoet te houden, -Achternaam van een vroegere burgemeester van Hoogerheide, -Bergplaats.
11. Pers. voornaamwoord, -vlijt.
12. Vuil, -oude boerderij op Hoogerheide, -deel van 'n schip.
13. Lekkernij, -speelgoed, -uitheemse vogel.
14. De naam doet aan 'n laagte denken, maar vanuit de polder gezien is het 'n schilderachtige hoogte, -vrouwenaam.
15. Getij, -noot, -ijzerhoudende grond, - woede.
16. Deel van 'n mast, -vroeger naam van 'n cafe, nu straatnaam.

OPLOSSING KRUISWOORDRAADSEL OSSENDRECHT

Horizontaal

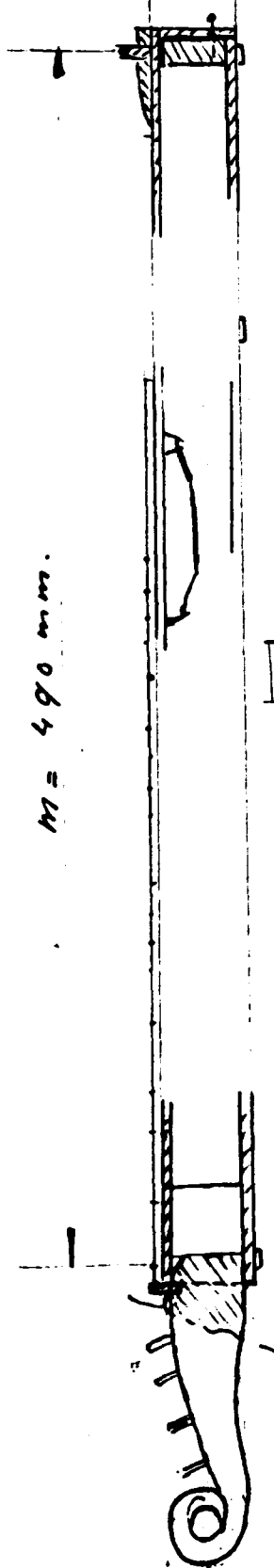
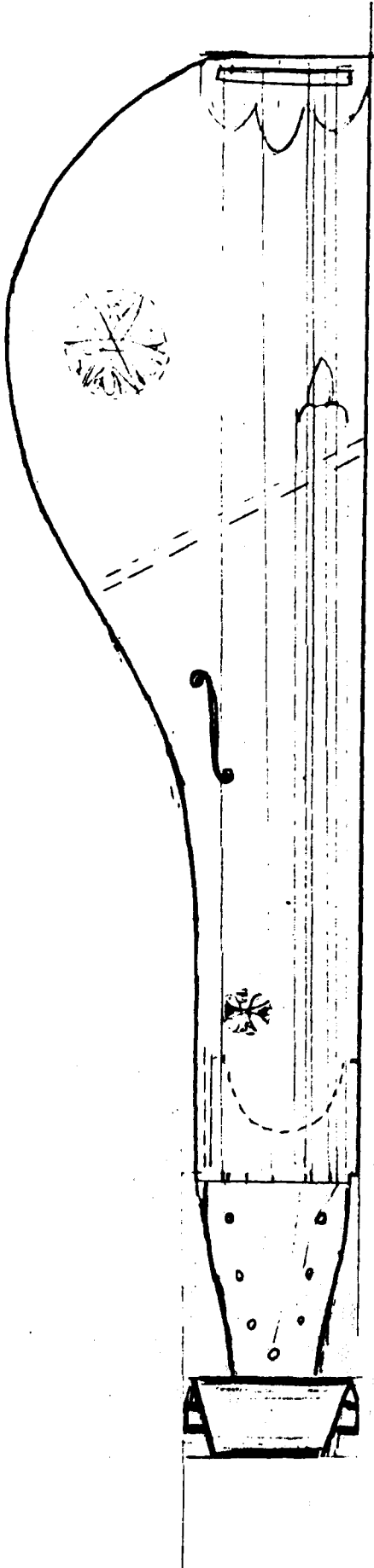
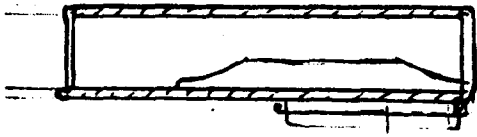
1. Putsmolentje
2. o.a. - dienaar
3. Tros - iet - K.G.
4. Tot - o.v. - set
5. Es - os - ei - kr.
6. N.S. - wesp
7. Berghoeve - ra
8. Ena - pup
9. op - hesp
10. Gertrudis - To
11. El - lee
12. Heipolder.

Verticaal

1. Pottenbergen
2. Rossen - el
3. toot - raar
4. sas - toe
5. Schoor
6. Odio - pulp
7. Lievekes - Deo
8. set - iel
9. N.N. - we - H.S.
10. taske - p.e.
11. Jagersrust
12. er - bijwoord

De prijs voor de beste oplossing is deze maal voor
Mevr. E. v. Diejen uit Hoogerheide.
Proficiat met uw Heemkundige kennis!

$M = 490 \text{ mm}$.

HOMMEL(L)ES

DE HOMMEL IN ONZE STREEK

Naar aanleiding van de lezing/demonstratie welke ik in 1983 voor de Heemkundige Kring "'t Zuidkwartier" verzorgde werd mij gevraagd: *"wilt u nog eens wat meer schrijven of vertellen over de hommels?"*

Ik was al enkele uren aan het werk toen me te binnen schoot dat mijn dochter over dat instrument een werkstuk heeft gemaakt voor de cursus die ze volgt.

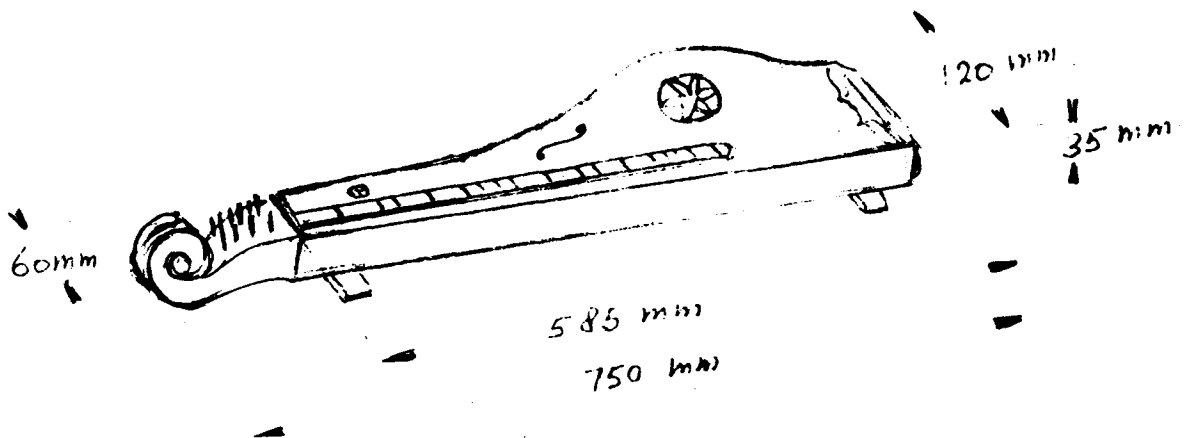
Ook werd mij gevraagd of de hommels ook in onze streek voorkwamen.

De dichtst bijzijnde vindplaats die ik weet is Zandvliet. Het instrument dat daar is gevonden bevindt zich momenteel in de verzameling van Herman Dewit in Kester (België). Daar heb ik het ook getekend. Ik gebruik dit model veel als uitgangssituatie voor de hommels die ik bouw.

Eigenlijk ben je dan bezig een bestaand model te perfectiëren. Je probeert van alles uit, b.v. de klankkast iets hoger of lager, zoeken naar 'n ideale manier van bevestiging van het penneblok in de kast, de ronding van de uitbouw, wel of geen verbinding tussen onder- en bovenblad. Plaatsing van 'n zangbalkje, de vorm daarvan, de oppervlakte van de klankgaten, de besnaring, gevernist of gebeitst. Houtenkam, benenkam of stalenkam.

Ga zo maar door, maar altijd blijft het Zandvliethommeltje model staan.

Het instrument zoals dat in Zandvliet werd gevonden had vier melodie- en zes begeleidingssnaren. Waarschijnlijk was het oorspronkelijke aantal melodienaren ook zes.

Schets van de hommel zoals die te Zandvliet door Herman Dewit werd gevonden.

Ondertussen weten we dat: *"hoe meer snaren, hoe meer vreugd"* niet altijd opgaat.

De hommel die ik nu bouw heeft een kortere snaarlenge (49 cm), vier melodiestnaren die paarsgewijze zijn gespannen, zodat behalve met 'n speelstokje ook met de vingertoppen kan worden gespeeld. Hierdoor is meerstemmig spel mogelijk geworden.

Verder span ik maar drie begeleidingssnaren. Op de diatonische frettenschaal zijn de fis en de bes toegevoegd, zodat het instrument een groter bereik heeft. Alle snaren staan gestemd in G.

Nu nog iets over de vindplaats, n.l. het vreemde aan het instrumentje is dat de vorm sterk doet denken aan de Friese en Noordduitse typen.

Hoe komt dit hommeltje in de Noorder Kempen terecht? Werd het hier gebouwd of is het vanuit eerder genoemde streken naar het Zuiden komen afzakken?

Ik moet u het antwoord schuldig blijven, want ook Herman Dewit weet het mij niet te vertellen. Ook het boek *"De Hommel in de lage landen"* van Hubert Boone geeft hierover geen uitsluitsel.

Maar nietes of welles, het blijft een stik leuk instrument!

En nu onze vraag aan U.

Wij willen zo graag weten of in Ossendrecht, Putte, Woensdrecht, Hoogerheide, Huijbergen of direkte omgeving daarvan ook op de Hommel werd gespeeld.

Wie kan zich daar nog iets van herinneren?

Wie heeft het van horen zeggen?

Wie weet ligt ergens op de rommelzolder nog een eksemplaar of hangt in een schuur of oude werkplaats zo'n ding nog aan de muur.

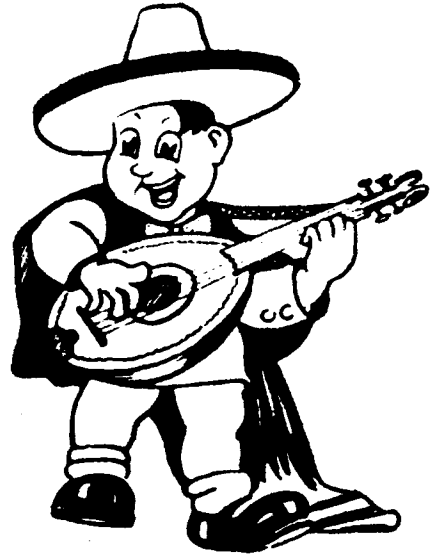
Laat het uw redactie weten. Elke tip is waardevol!

Verder laat ik hierna, zonder weglating of toevoeging, het werkstuk van mijn dochter Rianne volgen.

Frans Nefs

Bergen op Zoom, jan. 1984.

DE HOMMEL

De reden dat ik dit instrument gekozen heb, is o.a. dat ik het zelf bespeel. Een paar jaar geleden in een volksmuziekgroep en nu voor mijzelf.

Ik vind het een fijn instrument omdat het gemakkelijk bespeelbaar is voor iedereen.
Het is een echt volksmuziekinstrument.

Het zou jammer zijn als deze instrumenten verdwenen, maar gelukkig is er de laatste tijd een opkomende belangstelling voor de Vlaamse en Nederlandse volksmuziek en daarbij natuurlijk ook voor deze instrumenten.

GESCHIEDENIS EN VERSPREIDING.

De oudste vermelding van een hommel vinden we in een Keuls archiefstuk uit het begin van de 16e eeuw.

Voor onze streek tonen de geschreven bronnen aan dat de hommel reeds in het begin van de 17e eeuw voorkwam.

Als eerste getuigenis is er een Hollands exemplaar gejaartekend 1608, waarschijnlijk de oudst bewaarde hommel in Europa.

Dit instrument heeft een smalle balkvormige klankkast uit een blok eik, waarvan de resonantieruimte aan de achterkant is uitgehouwen, schroevenstuk met open holte en volutevormige versiering; 1 rond klankgat, 1 melodie- en 2 begeleidingssnaren; 18 frets van metaal draad die een diatonische toonschaal vormen.

De wetenschappelijke belangstelling voor al wat ons eigen volksinstrumentarium betreft, was vóór een paar jaar zeer gering, met als gevolg dat onze instrumenten weinig opgezocht werden voor verzamelingen.

Ook wordt het instrument door de muzikant zelf meestal verwaarloosd, zodra het zijn functionele betekenis heeft verloren.

Om een duidelijker beeld te krijgen over het gebruik en de verspreiding van de hommel in de Noord- en Zuidnederlandse gewesten, werden tussen 1965 en 1975 een groot aantal volksmuzikanten (vooral personen die de hommel spelen of bespeelden), plaatselijke folkloristen, historici en andere deskundigen geraadpleegd.

Bijna al de informatie kwam vanuit Vlaanderen, Brabant en Limburg, terwijl ook in mindere mate bepaalde Waalse gewesten aan bod kwamen.

Voor de Noordnederlandse provincies werd vernomen dat de hommel op Vlieland voorkwam tot vóór de eerste wereldoorlog.

Verder werd vastgesteld dat de hommel vóór de eeuwwisseling verspreid was in West-Vlaanderen en in mindere mate in Frans- en Oostvlaanderen. Het is dan ook een feit dat het aantal bewaarde hommels van vóór 1900 hoofdzakelijk van West-Vlaamse afkomst is.

Wat Brabant en Limburg betreft, daar kwam de hommel voor 1914 slechts sporadisch voor.

In midden Brabant werd de naam "*hommel*" gebruikt, die wel ouder is dan verscheidene andere benamingen. De meest verspreide benaming voor de hommeltypen in België zijn: vlier, blokviool, kloonviool, hoolviool, krabkas en pinet voor het Brabantse, epinet of spinet voor het Vlaamse, epinette voor het Henegouwse en spinette des bateliers voor het Luikse. Dikwijls lopen de benamingen zo uit elkaar, dan men daardoor het type niet meer kan herkennen.

SITUATIE NU

Na de jaren 1930-1935 hebben we voor de Friese en Hollandse gewesten lang geen nieuws meer gehoord over het eventueel voortleven van een plaatselijke hommeltraditie. Daarentegen zal dit instrument wel blijven voortbestaan in het Vlaamse land.

Na 1945 wordt het hommelspel stilaan een zeldzaamheid, zonder evenwel uit te sterven.

Vooraf in West-Vlaanderen en in de Zuiderkempen bleven enkele volksmuzikanten tot op heden dit instrument bespeelen. In Wallonië stierf het hommelspel na 1935 praktisch uit.

De heropleving van de laatste jaren verdient zeker een plaats in de hommelgeschiedenis. De interesse voor de eigen volksinstrumenten nam na 1968 beduidend toe, eerst in het Brabantse en daarna in het gehele Vlaamse land.

Na 1970 breidde deze beweging zich uit tot Wallonië. Hoewel het vooral de volkskunstgroepen waren die hierin een voorname rol spelen, neemt ook de individuele belangstelling toe.

Een belangrijk facet van deze merkwaardige heropleving is wel het feit dat de meeste volksmuziekensembles en individualisten, vooral aandacht schenken aan hun eigen, streek-eigen, vaak zeer plaatselijke hommeltype.

Bij recente hernieuwde belangstelling worden de lokale bouwtechnieken, speelwijzen, stemmingen e.d. meestal zeer oplettend in acht genomen.

Een muziekgroep uit de Brabantse streek Halle, 't Kliekske, is een van deze groepen. Behalve het spelen van de traditionele muziek, zijn zij ook erg actief in het verzamelen van oude liederen en instrumenten. Veel informatie verkregen ze uit wat men vanuit overlevering weet. Als doel stellen zij, het oude volksinstrumentarium terug te verspreiden.

HET GEBRUIK VAN DE HOMMEL.

De hommel kwam vrijwel uitsluitend voor in de lagere volksklasse. Omdat het hommelspel geen soepele vingertechniek vereist, is dit instrument geschikt voor muzikanten die zware handenarbeid verrichten. Het valt ook op dat de hommel één van de weinige instrumenten is die vrijwel algemeen door vrouwen werd bespeeld.

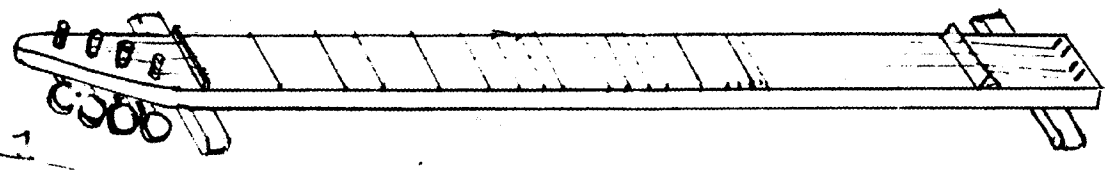
De hommel werd ook bespeeld ter begeleiding van godsdienstige liederen, als bedel-, bal- en huismuziekinstrument. De hommel was niet alleen een soloinstrument, Hij maakte ook deel uit van kleine gezelschappen.

Nu zie je de hommel vaak samen met o.a.: éénhandsfluiten, trommeltjes, pijpzakken, violen, rommelpotten, draailier, schalmei en nog andere.

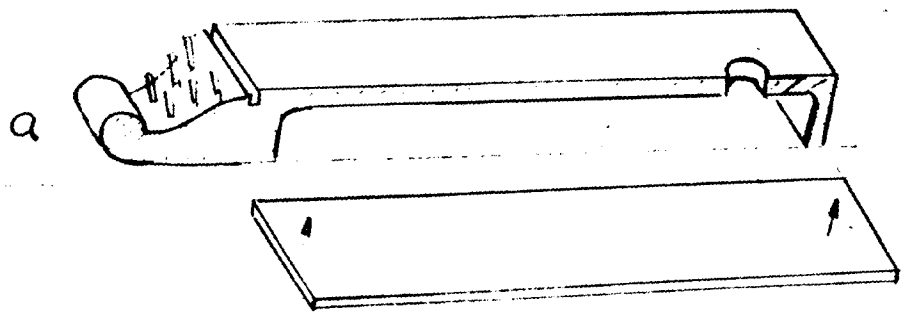
DE BOUW

Uitgaande van de toegepaste bouwtechniek en de vormgeving van het klanklichaam, kunnen de hommels hoofdzakelijk in vijf types onderverdeeld worden.

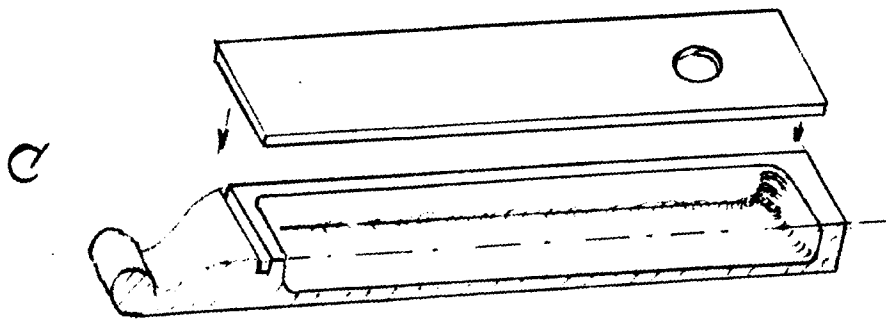
De bouw 19

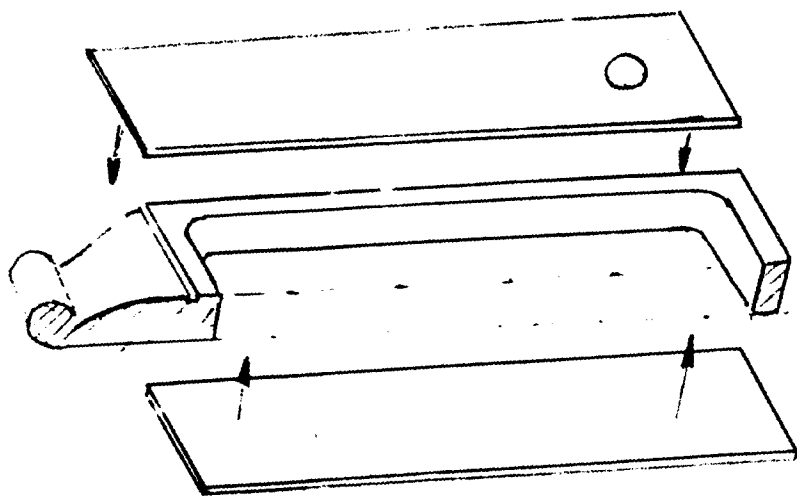
2

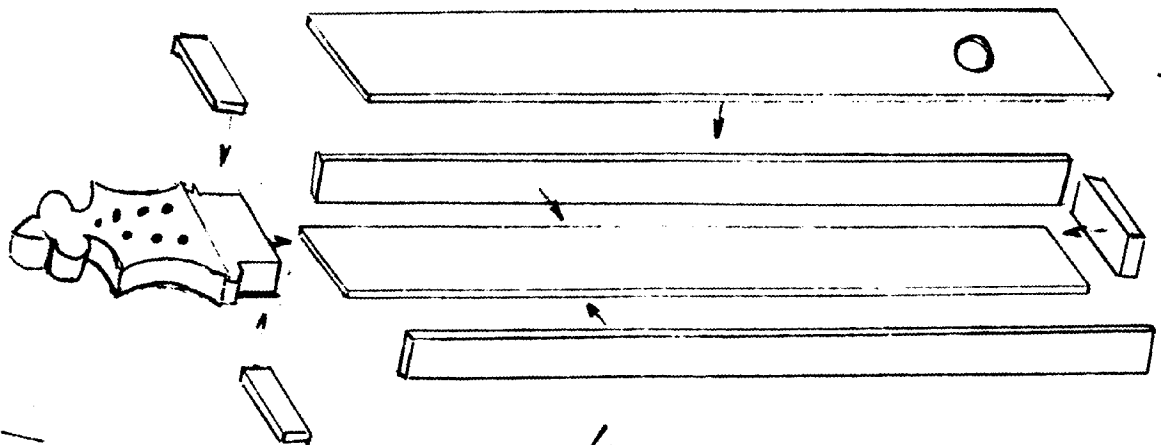
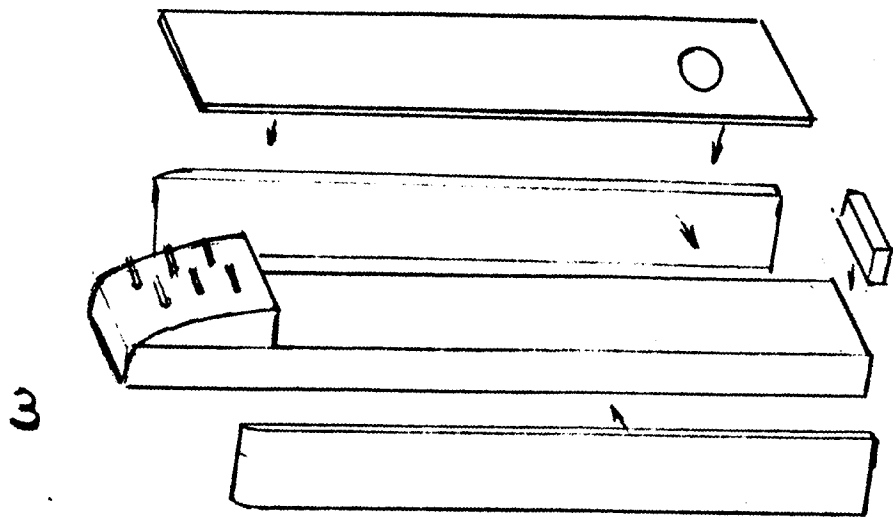

a + onderblad = b

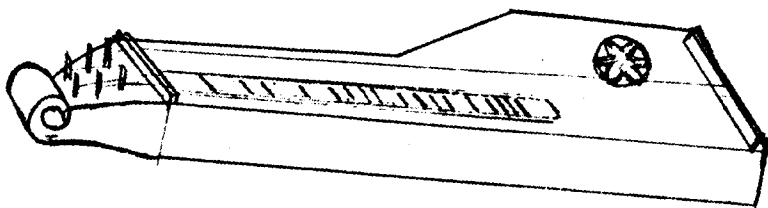
d

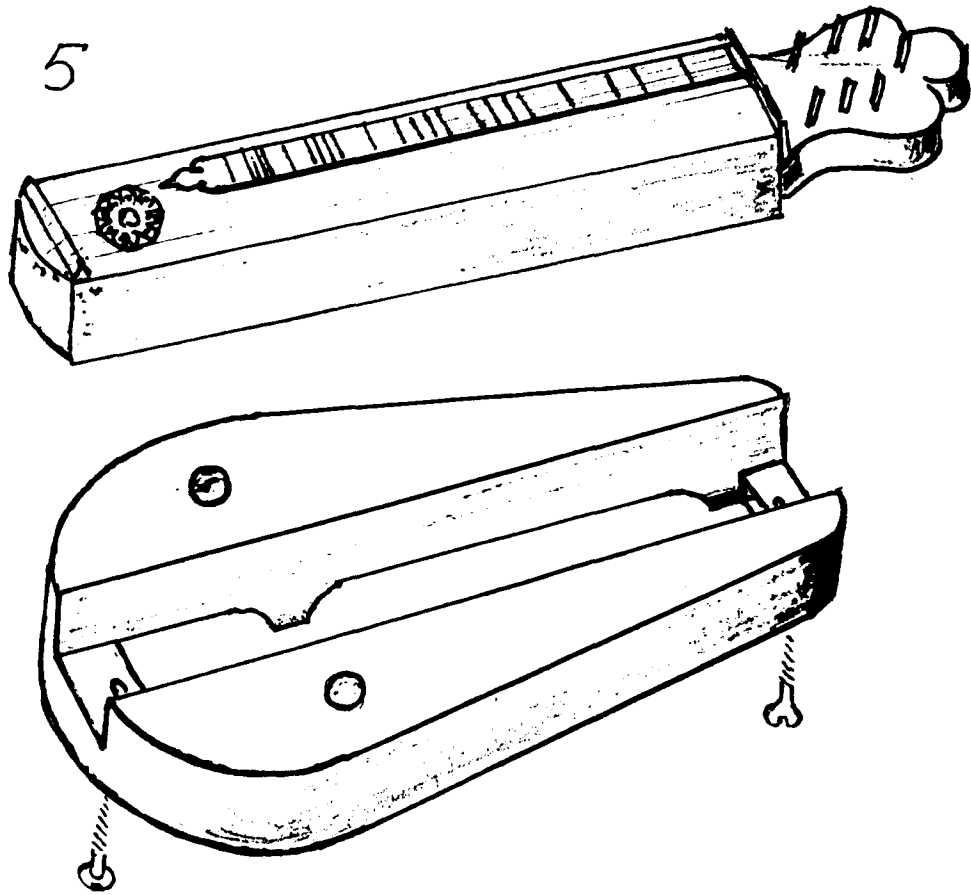

4 a zonder bodem
4 b met bodem

4 c

Er zijn verschillende konstrukties met dubbele klankkast. Bovenstaande tekening laat een model zien waarbij een rechte hommel in een extra klankkast wordt vastgeschroefd.

1. Hommels zonder resonantieruimte.
2. Hommels waarvan de klankkast volledig of hoofdzakelijk gekonstrueerd is uit een blok hout.:
 - a. de resonantieruimte is langs de achterkant uitgesneden en heeft geen bodem;
 - b. de resonantieruimte is langs de achterkant uitgesneden en voorzien van een afzonderlijke bodem;
 - c. de resonantieruimte is langs de voorkant uitgesneden en voorzien van een afzonderlijk bovenblad;
 - d. de resonantieruimte is volledig open en voorzien van een afzonderlijke bodem en bovenblad;
3. Hommels waarvan de bodem vervaardigd is uit een dik blok hout, terwijl de resonantieruimte gevormd wordt door lage opgetrokken zijanten en een afzonderlijk bovenblad.
4. Hommels met een klankkast uit afzonderlijke delen:
 - a. zonder bodem;
 - b. met bodem;
 - c. met een uitbreiding aan de linkerkant.
5. Hommels met een dubbele klankkast.

KONSTRUKTIE VAN DE FRETSCHALEN.

De konstruktie van de fretschalen is niet afhankelijk van het hommeltype. Bepaalde technieken zijn evenwel streekgebonden.

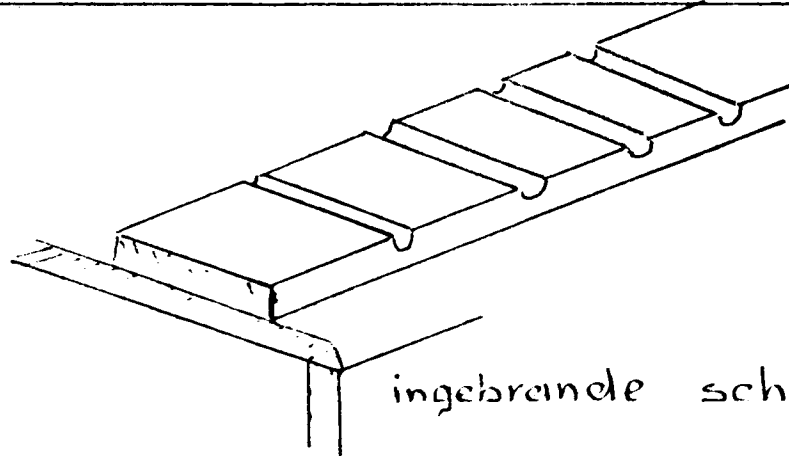
INGEBRANDE SCHAAL.

Op het bovenblad wordt aan de rechterkant een platte houten lat bevestigd van ca. 3 cm. breedte, waarin met een gloeiend ijzer een aantal gleuven gebrand zijn van ca. 3 tot 5 mm. breedte.

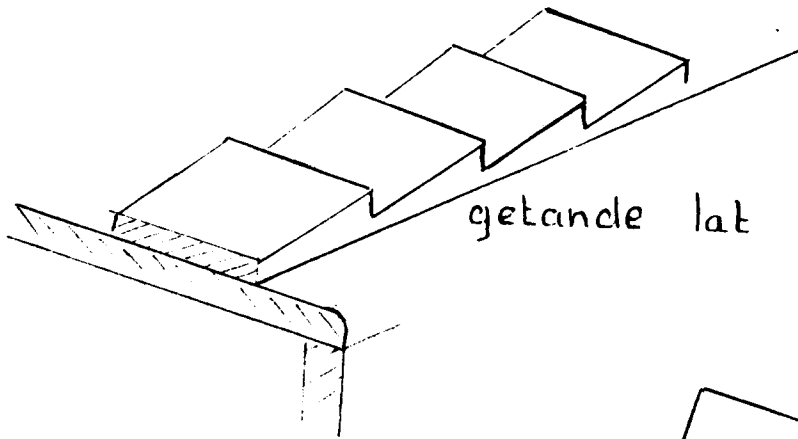
Bij het bespelen drukt de speler met een drukstaafje juist in het midden van de gleuf.

Maar door de geringe preciesheid van deze techniek en het uitslijten van de gleufranden is de toonzuiverheid van de melodiestraken bedenkelijk.

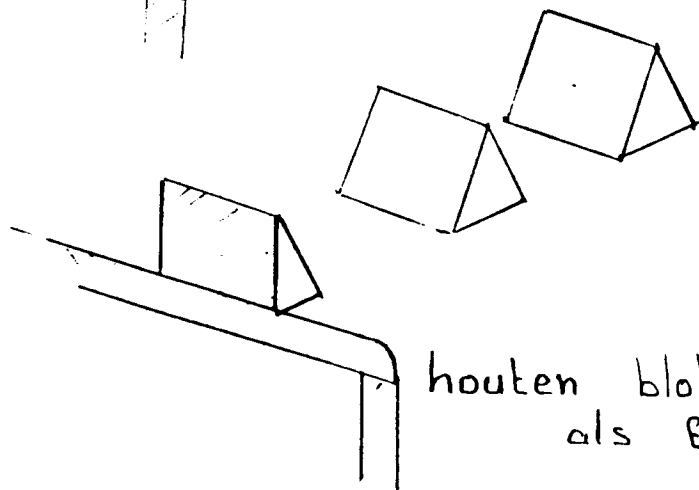
Konstrukties van Eretschalen of toets

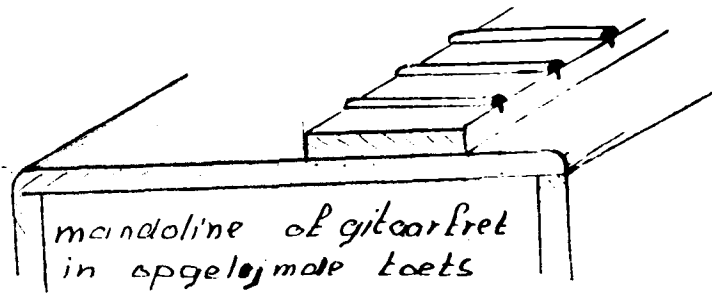
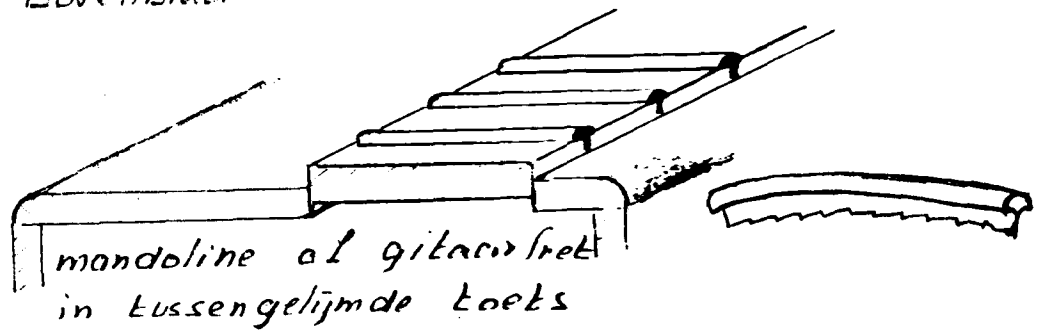
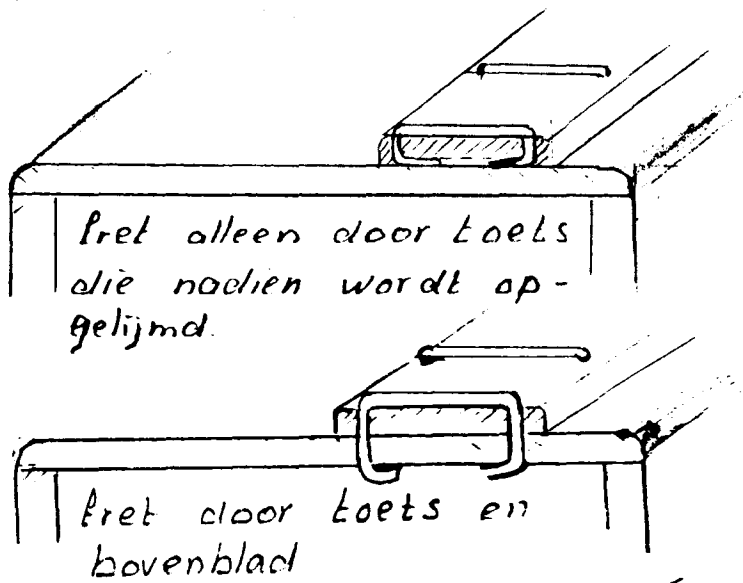
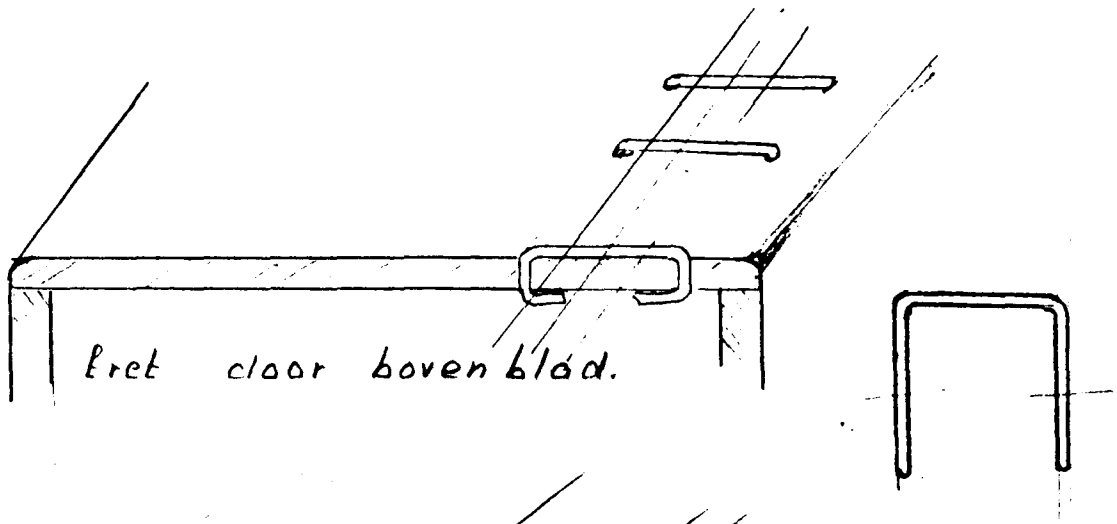
ingebrande schaal.

getande lat

houten blokjes
als Eret

GETANDE LAT ALS FRETSCHAAL

Een lat van duurzaam hout van ca. 3 cm. breedte is tandvormig uitgezaagd. De muzikant drukt met het staafje een weinig links van de uitstekende rand de melodiestrangen tegen de gewenste rand.

Omdat de draad moeilijk te controleren is en de uitstekende tanden broos zijn, laat ook hier de toonzuiverheid te wensen over.

FRETSCHAAL VAN HOUTEN STAAFJES.

De schaal wordt gevormd door middel van korte houten staafjes die op de rechterkant van het bovenblad gelijmd zijn. Hoogstwaarschijnlijk komt deze techniek alleen in Friesland voor.

FRETSCHAAL VAN METALEN STAAFJES.

Bij enkele, zeer recent gebouwde hommels, ook bij die ikzelf heb, komen ingelegde staafjes voor van metaal of kunststof. Deze zijn vastgelijmd in een aparte lat met gleufjes. Deze techniek berust niet op een volkstraditie, maar werd ontleend aan de bouw van instrumenten zoals de gitaar en mandoline.

FRETSCHAAL VAN METAALDRAAD.

Bij deze techniek gebruikt men korte stukjes metaaldraad die kramvormig zijn. Deze techniek komt het meest voor op de 17e en 18e eeuwse hommels.

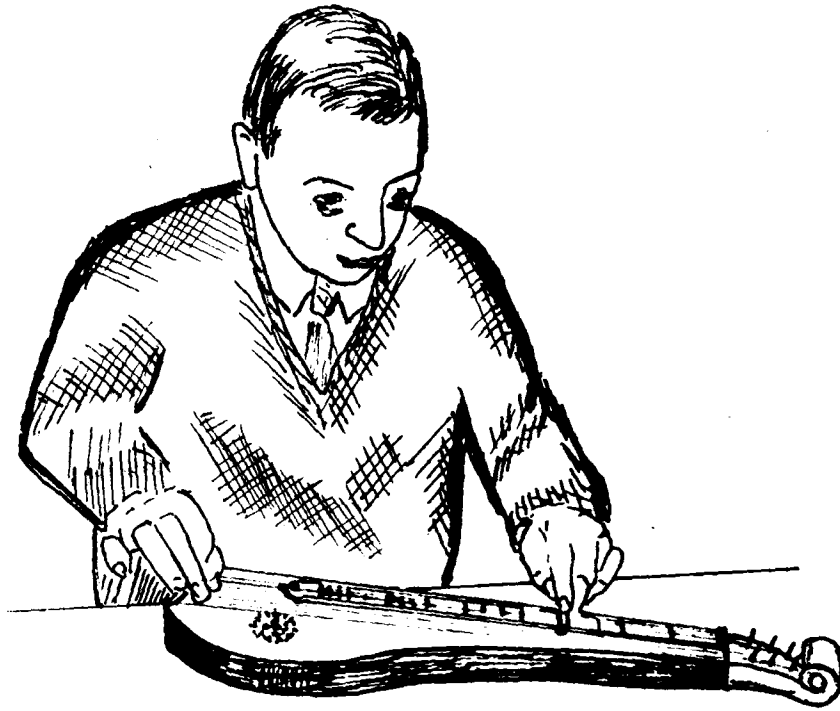
DE SPEELTECHNIEKSPEELHOUDING

Men onderscheidt in onze streken 4 houdingen om de hommel te bespelen.

Bij de meest verspreide techniek wordt het instrument op een tafel gelegd terwijl de speler al zittend musicceert. Hierbij ligt de hommel meestal zeer schuin ten opzichte van het lichaam.

Dan volgt de staande speelhouding. Hierbij ligt het instrument ook op een tafel of kist. Voor deze speelhouding legt men het instrument parallel met het lichaam of een weinig schuin.

Heel af en toe ziet men dat men de hommel op de knieën laat rusten terwijl men speelt.

SPEELHOUDING

En nog zeldzamer is het gebruik om het instrument staande te bespelen, terwijl het aan een draagriem hangt.

In de Vlaamse en Waalse gewesten wordt de hommel uitsluitend bespeeld met een drukstaafje, waarmee men de melodiestrengen tegen de frets drukt, en met een plectrum waarmee de melodie- en begeleidingstrengen aangetokkeld worden. Er zijn evenwel gegevens over het gelijktijdig gebruik van een vingerhoedsplectrum en de vingers van de rechterhand.

HET DRUKSTAAFJE.

In de meeste gevallen is dat een natuurlijk rond stukje van uitheems riet of iets dergelijks. De lengte schommelt tussen 8 à 12 cm.

Het drukstaafje wordt door de muzikant in de linkerhand gehouden, meestal op de volgende manier: men plaatst de wijsvinger op het staafje dat tussen uitgestoken duim en ingetrokken middelvinger geklemd zit.

Ringvinger en pink worden ook ingetrokken, het uiteinde van het staafje drukt bij voorkeur tegen de handpalm.

Het tweede lid van de ingetrokken middelvinger schuift tegen de zijkant van het instrument om zodoende als leider te fungeren bij het heen en weer schuiven.

Deze manier zien we vooral bij het zittend spelen.

HET PLECTRUM

De grote meerderheid van muzikanten gebruikt een lang rechthoekig plectrum.

De voorkeur van het materiaal gaat uit naar been en balein.

Het vasthouden van een plectrum gebeurt op een eenvormige manier: men knelt het tussen uitgestoken duim en wijsvinger, terwijl het nog een beetje tegen de middelvinger drukt.

Enkele houden het tussen hun duim en de naast elkaar geplaatste wijs- en middelvinger.

STRIJKSTOK.

Het is erg waarschijnlijk dat men in Friesland en de Noordhollandse gewesten de hommel ook met een strijkstok bespeelde. De strijkstok was dan meestal uit eik gesneden en voorzien van paardehaar.

AANSLAG EN DRUKTECHNIEK.

De stijl van de aanslagtechniek is veelal afhankelijk van de speler zelf. Toch is het een feit dat bijna alle manne-

lijke spelers de snaren aantokkelen met een naar zich toetrekken beweging en dit voor elke toon afzonderlijk.

De vrouwelijke speelsters tokkelen vaak met duwbewegingen. Op deze manier komt de melodie duidelijker uit. Bij het trekken worden n.l. de begeleidingssnaren het eerst aangetokkeld en daarna pas de melodiesnaren.

DE STEMMING.

Hierover kan ik niet zoveel zeggen. Die is verschillend in alle streken waar de hommel voorkomt. Ook is er zoveel onderscheid tussen de hommel onderling wat betreft het wel of niet aanwezig zijn van begeleidingssnaren e.d. Voor Brabant is het zo dat de hommel meestal in G gestemd is.

De frettenschaal is diatonisch waarbij fis en bes zijn toegevoegd.

Naast de melodiesnaren heeft de hommel een aantal begeleidingssnaren die alle in de grondtoon zijn gestemd of uit het akkoord daarvan.

Rianne Nefs.

BRONVERMELDING

"De Hommel"	Hubert Boone.
Encyclopedie van muziekinstrum.	Uitgeverij Helmond
Uitgeverij Orion.
L.P.: "'t Kliekske".	't Kliekske, Halle Belg.
Traditionele volksmuziek uit het Hertogdom Brabant	De Vlier.
Tekeningen:	Frans Nefs.

DORPSMUZIKANTEN OP NIEUWJAAR

't Gebeurde allemaal anders dan nu. 't Was een ééndags-kermis en het volk maakte er zelf wel iets van. We hebben het hier over het "*Nieuwjaar*" houden van vóór den oorlog dat dan plaatsvond in onze polderdorpen op 1 januari en dus niet van "*'t ouw-in-'t-nief*."

De muzikanten hielden kleine repetities om de forme en het muzikaal geheugen terug te vinden, maar wanneer er nieuwe "*slagers*" verschenen moest hiervoor natuurlijk duchtig getraind worden.

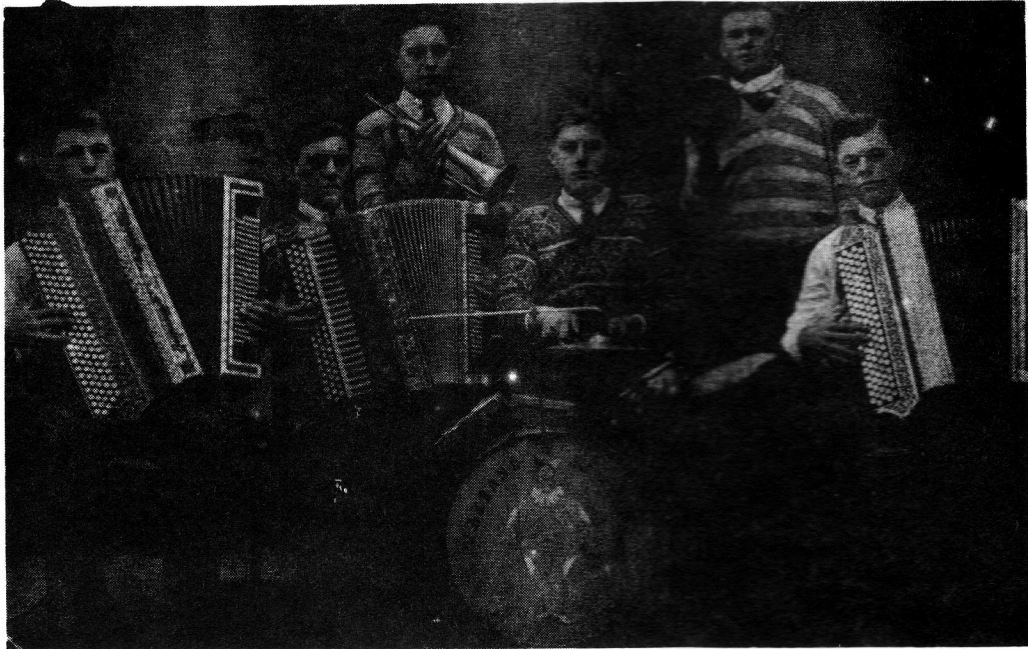
't Waren meestal opspringers zoals van "*hangt er nen pekeling aan, vivan boema petatten met sausissen*" en natuurlijk de onvermijdelijke "*we gaan nog niet naar huis*". Dus de "*ainkes*" waar dansen van ondergeschikt belang was en het armzwaaien en tweevoetstampen primeerden. De rustige "*stukjes*" waren de wals en de foxtrot.

Zoals gezegd gebeurden de herhalingen enkele weken van te voren in de achterkeuken van het ouderlijk huis, waar dan extra de Leuvense stoof tot branden kwam.

Er was "*spel*" in de meeste café's. De zalen ontvingen het meeste volk en dáár waren ook de grote banken, die langs de zaalmuren geplaatst waren, het eerst bezet. Feitelijk waren die al bezet vóóordat er volk was. Dat waren dan de ouderen die niet meer zo goed uit de voeten konden, maar van het gebeuren toch niets wilden missen. Dat was meer het kritische publiek dat er voor zorgde dat het hele dorp van hen nadien de details kreeg!

In tegenstelling met de gewone kermis begon de muziek zowat na het avondeten. Dan kwamen de mensen van overal afgezakt naar 't dorp om daar gezamenlijk op de dansvloer de nieuwjaarswensen over te brengen en de klassieke drie kussen uit te wisselen.

Dat kussen werd ook speciaal in het oog gehouden door de bankbezitters want zij wisten natuurlijk ook wel dat een stille minnaar nu eindelijk de gelegenheid eens kreeg om zijn uitverkorene te gaan halen en de kans kon waarnemen om met enkele ferme "*klappers*" zijn bedoelingen dansend kenbaar te maken. Gebeurde dit méér dan fatsoenlijk, dan werd het op de voorpagina genoteerd en deed ge den toer door 't dorp, bestempeld als een nieuw vrijerskoppel.

Er was dus veel gekus en gestamp en dat tot in de vroege uurtjes, met als éérste stop-overweging en bedreiging rond 2 uur en een definitieve stopzetting tussen 3 à 4 uur, dit naargelang de feestvierders het overwonnen met die fameuze "*en we gaan nog niet naar huis*".

Komen we terug tot de muzikanten.

Deze pasten hun muziek aan het gebeuren aan en beleefden intens heel het feestelijke gedoe.

Zij waren het hart van de pret. Zij maakten er een artistiek en folkloristisch spektakel van, gezamenlijk "*vloog*" men er in en zowel het volk als de muzikmakers moesten elkanders goesting aanvoelen. Maar, troef-aas was wel, dat allen kwamen om de dagelijkse slameur af te gooien. Er móést plezier gemaakt worden. Het bier werd niet vergeten en de gelegenheds-garçons hadden met hun ijzeren mandjes hun handen vol.

Het verhoog van de zaal was steeds een uitverkoren plaats voor de grote groepen. Daar zaten ze wat apart en toch in

het geheel. Daar werd in "*onderring*" gedanst en kon men toch enigszins de muzikanten beïnvloeden. Die waren n.l. vlakbij nog ietsje hoger geplaatst om alzo een goed overzicht te krijgen van heel het spel.

Bier en muziek deden de bezoekers opwarmen en ook de zaal kreeg een crescendo aan temperatuur. De muzikanten die bij het begin hun jassen tegen de koude hadden aangehouden deden deze uit; de hemdsmouwen werden opgestroopt en de solo's naar voren gebracht. Het "*zien*" drinken deed ook bij hen de goesting opkomen en zo gebeurde het wel eens dat enkelen onder hen niet voor een bakske bier opzij gingen. (Kwestie van de rechtstaande solo's en de "*koerazie*").

Maar.....de chef hield zich steeds nuchter zodat men een goede combinatie kreeg van plezierige uitgelaten muzikanten die toch in toom werden gehouden door een "*bijdepinke*" zijnde muziekchef.

Deze baas moest dan ook toezien dat de geldophalers tussen de "*halves*" klaar kwamen met hun werk. Hierover wat uitleg.

Om te mogen dansen moest men per twee dansen een kleine vergoeding betalen, 5 à 10 centieme. Hiervoor kwamen er enkele ophalers hun ronde doen. Om dit mogelijk te maken gingen de dansers na twee deuntjes in een cirkel rond de zaal, d.i. op de dansvloer en met het geld klaar in de hand zodat de ophalers die meestal met twee waren aalvlug hun werk konden verrichten.

Als er geen dansgeld moest betaald worden riep men "*halvej*" want halve was bedoeld als zijnde dat dit nog maar halfweg was voor hun centen. Bij de betaling maakten de inners dit kenbaar door "*asteblijft*" te roepen. Als man-danser moest men dus wel zorgen dat ge heel wal klein geld ter hand had, want het waren natuurlijk de mannen die het dansgelag moesten bekostigen.

Na de oorlog is men met dit "*systeem*" opnieuw begonnen, maar het lukte niet meer, zowel als het betalen van "*Intree*", waarvan men ook heeft moeten afzien.

De geldophalers waren meestal familieleden van de muzikanten en deelden hiermede broederlijk. Zij strooiden tussendoor ook het zagemeel op de houten dansvloer om deze glad te

houden. De muzikanten zelf verdienden ongeveer per nacht zoveel als op twee dagen boerenwerk. Niet slecht, maar ge moest er voor bekwaam zijn.

Als de muziek onder de morgen werd stilgelegd ging men direct gezamenlijk in "den huis" eten. Daar werden de nabesprekingen gehouden en de verdiensten geschat.

Dezelfde morgen werd ook de zaal nog opgepoetst, alsook de vele restanten die de nieuwjaarsvierders aan alle kanten hadden nagelaten, etensresten niet uitgezonderd. Het "boeltje" vulde kruiwagens vol.

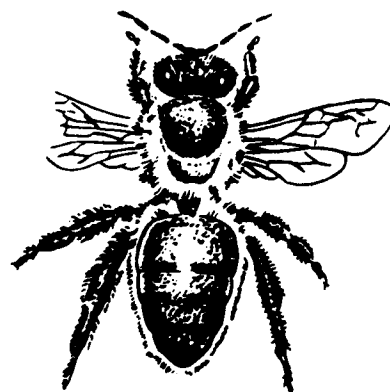
Eindelijk konden de doorvermoeide muzikanten naar huis om na enkele uurtjes bedrust terug present te zijn voor de "gewone" werkdag.

Ja, nieuwjaar houden was één dörpsfeest. Voor de muzikanten was het hard werken en toch plezant verdienen. Ze kenden hun job, deden het met plezier en liefde en hadden er even veel leut aan als de vierders zelf.

Kees van der Goten.

Bron:
Polderheem, nr. 4
10e jaargang 1975.

DE BIJENMARKT

In Veenendaal wordt jaarlijks, in de eerste helft van juli, een grote bijenmarkt gehouden. Vrij regelmatig gaan daar ook mensen uit onze omgeving heen. De belangstelling is doorgaans groot, vooral bij gunstig weer zijn er op de markt veel bezoekers.

Doch het aantal imkers is momenteel meer toeschouwer dan handelaar.

Op het terrein waar de markt plaatsvindt bevindt zich een grote consumptietent waarin het "gonst" van de imkers die er de inwendige mens versterken.

Dat deze markt in Veenendaal (buurt "de Klomp") is ontstaan uit de handelsgeest van de Brabantse imkers zal weinigen bekend zijn. In goede jaren voerden zij soms 5 tot 6000 korven aan. De duur van de markt was soms 8 à 10 dagen.

Uit het navolgende artikel, (oude tekst) van het "Maandblad Vereniging tot bevordering der Bijenteelt in Nederland" uitgegeven in 1898, blijkt dat het aandeel van de Brabanders goed bekend was. Het geeft tevens een goed overzicht van deze bijenmarkt in de vorige eeuw.

Aan den straatweg van Utrecht naar Arnhem ligt, op een half uur afstands van Veenendaal een buurt, de Klomp, bestaande uit eenige flinke huizen, waaronder een logement. Daar wordt eenmaal per jaar bijenmarkt gehouden. Gedeeltelijk wordt die markt ook gehouden op tien minuten vandaar, aan den straatweg naar Veenendaal.

Ge behoeft niet lang te zoeken, een groot ijzeren uithangbord, waarop een bijenkorf is geschilderd, zegt U, waar ge moet zijn. Wanneer de bijen afgezwermd zijn, worden ze aan de Klomp ter markt gebracht.

Men kan er van alles vinden, korven met oude koninginnen, of met jonge, met veel en weinig werk of volk, enz.

De markt wordt steeds gehouden in de eerste helft van Juli, dus als de boekweit flink begint te bloeien.

Misschien zal menigeen vragen, hoe kon daar op zulk een nietig plaatsje een bijenmarkt ontstaan, als ik wel heb de eenige in ons land, ja, zelfs in geheel Europa.

Reeds voor eeuwen was de bijenteelt een hoofdtak van bestaan (en dat is lang gebleven) voor de Veluwe, de Geldersche vallei en de diluviale gronden langs de Utrechtsche heuvelrij. Nu ligt de Klomp ongeveer als centrum aan een hoofdweg, terwijl de omgeving steeds rijk is geweest aan boekweitvelden.

Volgens sommigen moeten imkers uit Brabant veel hebben bijgedragen tot het ontstaan van deze markt, welke zelfs koopers lokte uit Drenthe en Friesland. Deze Brabantse imkers kwamen met hun korven naar "het Overbergsche" (Geldersche vallei enz.) om aan boekweitvelden honing op te zamelen.

Zij moeten al meer en meer den handel in 't leven hebben geroepen. Spoedig legden zij zich geheel op het fokken toe en zijn steeds de grootste aanvoerders van bijen geweest. Alleen wanneer zij niet genoeg konden bedingen, bleven sommigen nog wel na afloop van de markt aan de boekweit staan.

In sommige jaren werden 5 à 6000 korven aangevoerd. Verleden jaar nog ± 1000 korven.

De fokkers, die bijen aanvoeren aan de Klomp, staan in 't voorjaar 't meest in het land van Maas en Waal.

Nog altijd heeten bij de imkers in onze omstreken korven van een bepaalden vorm en grootte "Brabanders".

De bijenmarkt is voor vele bijenhouders, die niet wilden overwinteren en fokken, of niet genoeg kunnen fokken, een groot gemak. De markten zijn in de laatste jaren in een paar dagen afgeloopen. Vroeger duurden ze 9 à 10 dagen.

Mag ik even uw aandacht vragen voor een marktdag uit den bloeitijd, wanneer die stille buurt weerklonk van een ongewone handelsdrukte?

Reeds bij het krieken van den morgen komen tal van wagens beladen met korven die vlug worden gelost. In een weiland bij het logement zijn de eenvoudige veldstallen; er ligt wat stroo op den grond, terwijl schuinstaande takkebossen de korven tegen regenslag moeten beschutten.

Vele van die stallen staan achter elkaar. De doeken zijn van de korven afgenomen en hoe hooger de zon stijgt, hoe drukker de vlucht der bijen wordt, die bij duizende gonzend boven de stallen rondwaaien. Sommigen beginnen reeds rus-

tig te winnen, als hebben ze voor altijd hun tenten hier opgeslagen.

Er komen steeds meer kijkers en koopers, allen gewapend met een kaper (1) wat wel noodig is, want het gedurig omkeeren der korven maakt de bijen onrustig en de stank van jenever enz., die sommige koopers bij zich hebben, maakt de beestjes prikkelbaar.

Het bieden en handelen heeft er plaats als op iedere andere markt, meestal onder het gebruik van een glaasje.

Met moeite kunt ge U een weg banen door die groepen menschen en al die wagens. De gelagkamer biedt u bonte groepen van staande en zittende mannen, kloek gebruind, echte zonen der Veluwe.

Hier zijn er bezig de koopsom te betalen, daar andere die fluisterend onderhandelen, ginder een paar die elkaar schreeuwend in de handen slaan, terwijl achter in 't vertrek eenigen hun middagmaal uit den reiszak halen, roggebrood met spek en boekweitkoeken, die de vrouw zeker 's-morgens al heel in de vroege heeft gebakken. Het gehele vertrek is in dichten rook gehuld. Nog steeds komen wagens met boeren uit vele oorden van de Veluwe. Wie geslaagd is in den koop, laadt zo spoedig mogelijk op en vertrekt. Er zijn ook kooplui die de markt van het begin tot het einde bijwonen. Zij koopen en drijven de markt soms omhoog.

Soms reizen ze de wagens die aanvoeren tegemoet, koopen onderweg, om voor de Klop een goeden slag te slaan.

Onder de getrouwe bezoekers zijn ook handelaars in honing en was uit Amersfoort. Zij hebben goed gevulde geldbuidels en schieten geld voor aan de arme boeren, die ook gaarne wat koopen, om aan de boekweit wat mee te verdienen. Als er in Augustus "gedreven" (2) wordt, dan brengen deze imkers hun honing en was naar de handelaars en wordt er afgerekend.

Uit de naasten omtrek komen sommige liefhebbers, die 3 à 4 immen (3) willen hebben. Drie of méér nesten uitzoeken mag niet; wie koopt kan nemen waar hij wil, doch dan drie of vier korven naast elkaar.

De bijenhandel heeft ook zijn "kunstgrepen". In welken handel zijn die niet? Meestal beteekend "kunstgreep" hetzelfde als bedrog. Meenige koopman in bijen zorgt dat zijn volkje wat "toont". 's-Morgens vroeg wat honing over het werk (4), dan komt er meer leven in en blijven de bijen niet zo boven in den kop.

Er zijn enkele gevallen bekend, dat later bleek, dat de korf zijn gewicht had gekregen door een steen, die boven in was gepakt en bij het koopen natuurlijk niet zichtbaar was door werk en bijen.

's-Avonds wordt het wel rustiger. Dan schuiven veelen om den grooten tafel en de ouden vertellen uit hun imkersleven, zeer goede en slechte tijden, van bijzondere gevallen die zij ondervonden hebben in hun stal, van middelen om het rooven te bestrijden, het "kwaad kreupel" tegen te gaan enz.

En sommigen knippen geheimzinnig met het oog, als willen ze zeggen, voor al die dingen heb ik ook een middel, maar dat zeg ik niemand. Toch leert hier menig imker wat, dat hij in de praktijk kan brengen en beginnende imkers kunnen zoo aan den markt aardig wat kennis opdoen.

De bijenmarkt heeft haar gouden tijdperk gehad, haar bloeitijd is voorbij. De markt ging kwijnen toen de bijenteelt verliep en van de imker, wier grootvader en overgrootvader reeds aan de Klomp kwamen, en die nooit een jaar zouden overslaan, zijn reeds velen gestorven.

We hopen, dat deze markt weer zal gaan bloeien, de teekenen zijn gunstig! In 't voorige jaar (1897) liepen de prijzen uiteen van f 2,- tot f 3,25 per korf. Dit jaar besteedde men van f 1,75 tot f 3,-. De gehele aanvoer bedroeg p/m. 1400 korven, voor het grootste gedeelte van slechte kwaliteit. Aan de markt moest gevoederd worden, wilde men de stokken (5) in het leven behouden! Alles ten gevolge van het hoogst ongunstige weder.

Gelukkig is de hoop dat de markt weer zou gaan "bloeien" niet al te ongunstig uitgekomen. De reismogelijkheden zijn beter geworden en het is een ontmoetingspunt voor heel Nederland gebleven met bezoekers uit veel Europese landen.

Het aanbod momenteel kan variëren van zo'n 300 tot 800 volken, meest in korven. Ook de bijenteelt materialen zijn er legio te koop en daar wordt gretig gebruik van gemaakt, vooral als de voorjaarshoning oogst goed is geweest.

De prijzen voor een bijenvolk zijn afhankelijk van vraag en aanbod. De laatste jaren betaalde men voor een goed volk 70 tot 80 gulden! Wel een prijsverschil met honderd jaar geleden.

Tot slot nog een citaat uit dezelfde uitgaven van 1898 waaruit blijkt, dat veel in onze huidige maarschappij toch de oorsprong heeft in een ver verleden maar waaruit blijkt dat in beginsel veel bij het oude blijft.

*'t Is niet door afhankelijkheid van systemen
waar ten allen tijd iets schort
slechts door ervaring en belering
is 't, dat men imker maestro wordt,*

Dick Adriaansen Dec. 1983

1. Kaper : bijenkap om het hoofd te beschermen
2. Gedreven : het afdrijven van de bijen uit de korf om zo de honing er uit te halen.
3. Immen : bijenvolken in korf of kast
4. Werk : uitgebouwde raat waarin o.a. honing is opgeslagen.
5. Stok : verzameling bijenvolken van een imker.

KINDERLIEDJE

't Is nu ongeveer 55 jaar geleden dat ik voor Willem Wildschut kinderliedjes verzamelde in West Brabant. Ik kreeg toen een versje te horen waarin een gedeelte van een middeleeuws gedicht voorkwam. Steeds ben ik benieuwd geweest of dit gedicht ook elders voorkwam. Misschien zijn er onder de lezers van de Tijding personen die mij meer informatie kunnen verschaffen? Het gedicht is als volgt:

Twee engeltjes van buiten
die trommelen en die fluiten,
die spoeden snel ter been
vlug naar Betlehem heen.
Betlehem die schone stad
waar Maria met heur Kindeke zat.
Dat Kindeke heeft zo lang geleefd
dat hemel en aarde geschapen heeft.
Hemel en aarde altegaar
Wij wensen U 'n gelukkig nieuwjaar.

Uw reacties hierop graag naar de redactie van de Tijding.

Agnes de Wit - van Lierop.

POLDERS ONDER OSSENDRECHT ROND 1800.

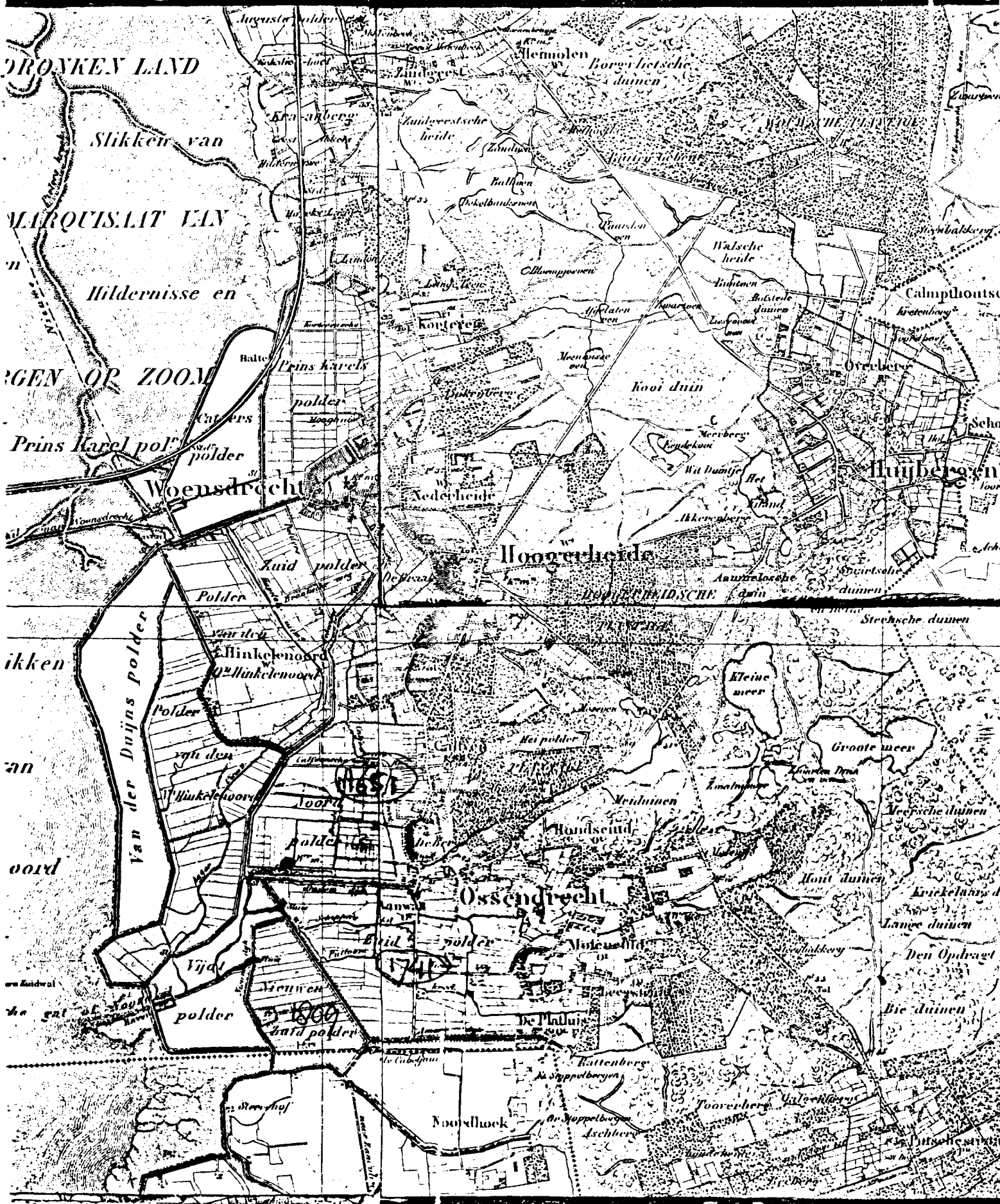
Hoewel de polders onder Ossendrecht herhaaldelijk zijn overstroomd is het wellicht interessant te vernemen hoe het beheer was rond 1850.

De volgende pagina's geven u een overzicht van "*Polders, gelegen aan de oostzijde van het verdronken Zuid-Beveland, en uitwaterende op de Wester- en Ooster-Schelde*".

De informatie verschaft ook een inzicht in de oppervlakte, de tijd van bedijking, soort van de grond etc.

Deze gegevens zijn ontleend aan het "*Statistiek Tableau der polders in Noord-Brabant*", uitgegeven in 1843 bij H. Polier en Zn. te 's-Hertogenbosch.

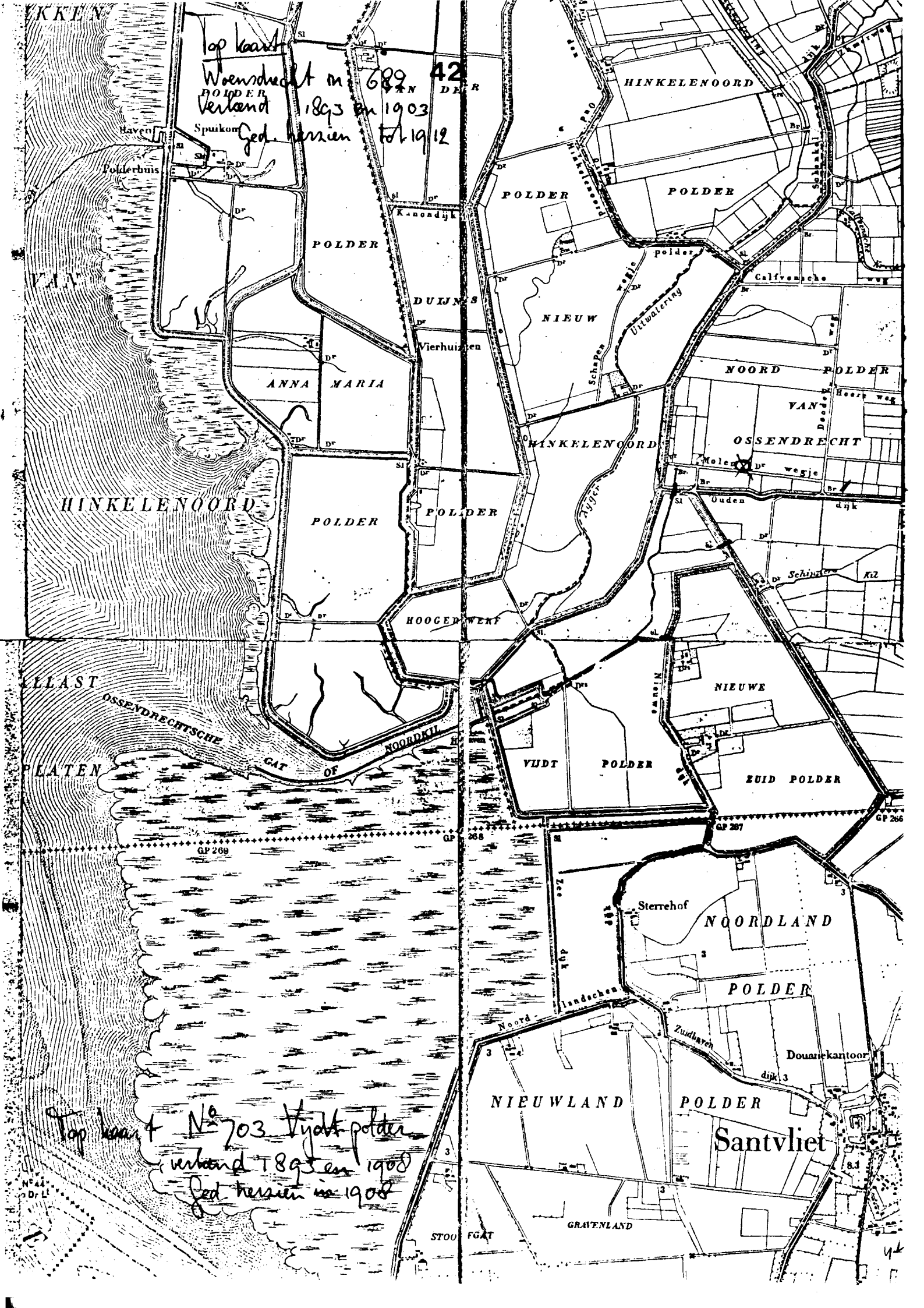
A.M.

Top. kaart. Verland 1836 en 1856 gegraveerd 1863.

Volg- Nummer.	Namen der Polders.	Gemeente.	Belending.	Grootte.	HOOGTE, met betrekking tot het Amsterdamsche Peil.			Lengte der Dijken in Ellen.	Tijd van Bedijking.	Middelen van Uitwatering.
					van het Zomer- peil.	van het Maal- peil.	der Dijken.			
<i>Polders, gelegen aan de oostzijde van het verdronken Zuid-Bevenland,</i>										
1.	Nieuwe Zuidpolder van Ossendrecht.	Ossendrecht en Zandvliet.	NOORDOOST, de Zuidpolder van Ossendrecht. OOST, de Kabeljaauws- polder. ZUID, de Gemeente Zandvliet. WEST, de Stikken tegen de West- Schelde.	Onder Ossen- drecht, 92 Bund. 59 R. 74 Ell. en onder Zandvliet, 13 Bund. 72 R. 46 Ell. Zamen 106 Bund. 32 R. 20 Ell.	0.32	"	4.80 tot 5.30	1900 in Noord- Brabant	1809.	Eene houten sluis op de haven van Ossendrecht, wijd 1.88 hoog 1.57, voorzien van twee paar puntdeuren en eene schuif.
2.	Zuidpolder van Ossendrecht.	Ossendrecht.	NOORD, de Noordpolder, OOST, het Hoog. ZUID, de Kabeljaauws- polder. WEST, de Nieuwe Zuidpolder en de haven van Ossendrecht.	324 Bund. 48 R. 69 Ell.	0.10	"	4.80 tot 5.00	450.	1741.	Eene houten buitensluis op de haven van Ossen- drecht, wijd 2.20 hoog 2.04, voorzien van een paar vloeddeuren en eene schuif. Eene steenen binnensluis in de Noordzijde, wijd 1.25 hoog 1.88, voorzien van eene schuif.
3.	Noordpolder van Ossendrecht.	Ossendrecht en Hoens- drecht.	NOORD, de Zuidpolder van Hoensdrecht. OOST, het Hoog. ZUID, de Zuidpolder van Ossendrecht. WEST, de Polder Nieuw- Hinkelenoord.	Onder Ossendrecht, 306 Bund. 52 R. 70 Ell. en onder Hoens- drecht, 77 Bund. 93 R. 48 Ell. Zamen. 384 Bund. 46 R. 18 Ell.	0.17	1.83	4.80 tot 5.00	200.	1651.	Eene steenen boezemsluis aan het bovenende der haven van Ossendrecht, wijd 2.82 hoog 2.24, voorzien van twee paar puntdeuren en eene schuif. Een watermolen, in den jare 1811 gebouwd.

Waarop Uitwaterende.	Soort van Grond.	Bestuur.	<i>AANMERKINGEN.</i>
<i>en uitwaterende op de Wester- en Ooster-Schelde.</i>			
Door de haven van <i>Ossendrecht</i> , op de <i>Wester-Schelde</i> .	Zware kleigronden.	Staat onder het bestuur van den Heere van <i>Halteren</i> , te <i>Ossendrecht</i> .	<p>De <i>schotbare</i> grootte dezès Polders bedraagt 111 Bunders, 54 Roeden, 10 Ellen.</p> <p>Door dezen Polder watert ook, door eene houten sluis, wijd 1^{el} 15 uit, ten <i>zuidwesten</i> onder de Gemeente <i>Zandvliet</i>, Provincie <i>Antwerpen</i>, gelegen, de in 1768 bedijkte <i>Kabeljaauws-polder</i>, groot 130 Bunders, waarvan 15 Bunders, 53 Roeden, 49 Ellen, onder <i>Ossendrecht</i> zijn gelegen.</p>
Door de houten sluis op de haven van <i>Ossendrecht</i> , doch bij onvoldoende ebbe, wordt het water door de steenen sluis naar den watermolen van den polder n ^o . 3 geleid.	Idem.	Een Dijkgraaf, Secretaris, twee Gezworen en een Penningmeester.	<p>De <i>schotbare</i> grootte dezès Polders bedraagt 272 Bunders, 38 Roeden, 81 Ellen.</p> <p>Binnen de houten of buitensluis bevindt zich een spuiboezem, dienende om eenig vloedwater te bergen, hetwelk bij laag water afgelaten wordende, de <i>buitenkil</i> verdiept. — De stormvloed van 4 Februarij 1825, bereikte aan dezen en de tot n°. 6 volgende Polders, de hoogte van 4^{el} 60 <i>boven</i> A. P., en die van den 5 Maart 1828 tot 4^{el} 60 <i>boven</i> A. P.</p>
Door de <i>Ossendrechtse</i> haven op de <i>Wester-Schelde</i> .	Gedeeltelijk goede kleigronden gedeeltelijk gemengde aarde en gedeeltelijk lage derrie-achtige grond.	Twee Gezworen, een Secretaris en Penningmeester.	<p>De <i>schotbare</i> grootte van dezen Polder bedraagt 305 Bunders, 87 Roeden, 56 Ellen.</p> <p>In denzelven bevindt zich een spuiboezem, even als in den voorgaanden Polder.</p> <p>Het onderhoud van de <i>Noordkil</i> of haven van <i>Ossendrecht</i> wordt gedragen: 1°. door den onderhavigen Polder, welke tevens voor den <i>Zuidpolder</i> van <i>Woensdrecht</i>, gemeen met <i>Oud-Hinkelenoord</i>, moet betalen; 2°. door den <i>ouden Zuidpolder</i>; 3°. door den <i>nieuwen Zuidpolder</i>, en 4°. door <i>Nieuw-Hinkelenoord</i>, alle gemets gewijze voor de <i>schotbare</i> grootte.</p> <p>De hiernevens genoemde watermolen bemaalde in 1820, behalve dezen Polder en n°. 2 bovengemeld, ook bij onvoldoende ebbèn, de <i>Zuidpolder</i> van <i>Woensdrecht</i>, gemeen met <i>Oud-Hinkelenoord</i>, n°. 5, van <i>Oud-</i></p>

op kaart
Wonsrecht m. 689 42
POLDER
Verband 1893 en 1903
Ged. versien tot 1912

Haven
Spuike

Polderhuis

POLDER

K. onddijk

POLDER

POLDER

DUJNS

NIEUW

Calvijnische

ANNA MARIA

Vierhuizen

NOORD POLDER

VAN

OSSENDRECHT

HINKELENOORD

POLDER

POLDER

HINKELENOORD

Molen

dr. wegje

Gouden

dijk

HOOGEN WERT

dr. Schijnt

KZ

LLAST

OSSENDRECHTSCHER
GAT OF NOORDKIL

PLATEN

NIEUWE

VUUT

POLDER

ZUID POLDER

GP 209

GP 268

GP 267

GP 266

Sterrehof

NOORDLAND

POLDER

NIEUWLAND

POLDER

Santvliet

Douanekantoor

dijk 3

GRAVENLAND

STOUFGAT

op kaart No 703 Vuyt polder
verband 1893 en 1908
Ged. versien in 1908

PUTTE IN OUDE WEGEN

Bij het verklaren van de namen van de wegen in Putte hebben wij gebruik gemaakt van de volgende kaarten:

1. de hedendaagse kaart van Putte
2. de kaart, behorende bij de wegenlegger van 1878
3. de kaart van 1872 van H. Adan afgedrukt in het Moretusboek van SBB
4. de kaart van 1771 van H. Adan ook uit het Moretusboek
5. de kaart behorende bij het cynsregister van 1760
6. de kaart van J.B. Adan uit het Gem. Arch. van B.o.Zoom uit de 18e eeuw

Ter verduidelijking is een kaartje van de wegen in Putte bijgevoegd, de cijfers duiden de besproken wegen aan.

CANADALAAN

No. 7 op het kaartje, loopt van de kruising Antwerpsestraat-Grensstraat naar het bos.

Op de kaart van 1782 wordt hij "*straete tegen Stabroek halv*" genoemd, wat er op schijnt te duiden dat de weg toen al, net als nu, voor de helft op Nederlands en voor de helft op Belgisch (of buitenlands) gebied lag. De weg grenst ook nu nog aan de gemeente Stabroek.

Op de kaart van 1878 staat er bij: Leempad-Oude Broekweg, dat wil zeggen dat de Nederlandse zijde Leempad heette en de Belgische zijde Oude Broekweg. De weg leidt in België naar een laag weidegebied of broekland; het woord leem verwijst naar de gesteldheid van de bodem ter plaatse.

Na de bevrijding is, als eerbetoon aan de Canadezen, de naam veranderd in Canadalaan.

Direkt na de bevrijding kregen nog een aantal andere straten een naam die aan dit feit herinnerde, maar deze namen zijn na verloop van tijd allemaal weer verdwenen, Canadalaan is als enige overgebleven.

Tijdens de periode 1940-1945 is middendoor de Canadalaan en

ook door de Grensstraat een prikkeldraad versperring opgericht, waardoor de Nederlanders aan de ene en de Belgen aan de andere kant moesten blijven.

Alleen op de Antwerpsestraat was een passage met uiteraard een Duitse wachtpost.

EERSTE VERDELINGSWEG

No. 8 op het kaartje, loopt van de Heerenbaan naar de Oude Postbaan. Op de kaart van 1782 is het bos terplaatse al in percelen verdeeld door paden waarvan de Eerste Verdewingsweg er een is. Het desbetreffende perceel heet op die kaart de *Sesden hoek*. In totaal is het hele gebied om Putte op de kaart van 1782 in zeven "*hoeken*" verdeeld.

De weg is breed en min of meer verhard, met een auto te berijden.

Heden ten dage is het bekende recreatiecentrum Hazeduinen aan deze Verdewingsweg gelegen.

GRENSSTRAAT

No. 9 op het kaartje, loopt van de Antwerpsestraat naar de Bosweg en vormt de grens met België, vandaar de naam.

Op de oudste kaart staat hij al getekend en tevens zien we aan deze weg twee vennen of vijvers getekend.

In de volksmond wordt het gebied "*het Rusland*" genoemd. Om deze benaming te verklaren veronderstellen we dat in deze "*vennen*" biezen (= Russen) gegroeid hebben en dat de weg die daar naar toe leidde, Rusland genoemd werd.

Zekerheid bestaat hierover niet, maar een aanwijzing is wel te vinden in het feit dat er vroeger in Putte veel biezenmatten en stoelen gevlochten werden.

Hiervoor werd materiaal aangevoerd, maar men kan in eerste instantie begonnen zijn met wat men in de omgeving vond. Vermeldenswaardig in dit verband is nog dat in het verlengde van deze weg op de kaart van 1878 ook water getekend is en dat zich verderop een "*Vijverdreef*" bevindt. Het is dus ongetwijfeld een waterrijk gebied geweest.

Een van de bewoners had de bijnaam de Rus. Is hij genoemd naar het Rusland of was hij een russenvlechter en noemde men hem daarom de Rus?

Theoretisch is het ook nog mogelijk dat in de tijd van Napoleon de Russen (Kozakken) terplaatse een kamp gehad hebben, maar hiervoor zijn geen aanwijzingen.

HERENBAAN

No. 10 op het kaartje, loopt van de Postbaan naar de kruising Noordweg-Verbindingsdreef. Vandaar gaat een weg recht door naar Bieduinenhof, maar dat is particulier terrein.

Op de kaart van 1782 staat hij al met name genoemd als Heerenbaan.

Op de topografische kaart van 1936 is sprake van Heerenweg, maar op de hedendaagse kaart is het weer Heerenbaan.

Merkwaardig is dat op kaart van 1782 de wegen die aan het begin en aan het eind haaks op deze Heerenbaan staan ook Heerenbaan genoemd worden.

Met hun drieën omsluiten ze het perceel grond dat Sesden hoek genoemd wordt; de vierde zijde ligt tegen het bos en en de Putse-Moer en heeft geen naam.

Het is ongeveer het gebied waar nu het recreatiecentrum Hazeduinen is.

Aangezien Bieduinenhof van omstreeks 1880 dateert is het niet waarschijnlijk dat de naam verklaard moet worden als weg naar het huis van de heer.

Een andere mogelijkheid is de betekenis van heerbaan-weg waarover een leger trok; dat is ook niet erg waarschijnlijk gezien de ligging. De betekenis Heerbaan -is brede weg- in vergelijking met de omliggende wegen, is hier wel waarschijnlijk.

HOGEBERGDREEF

No. 11 op het kaartje, loopt van de Antwerpsestraat naar de Hoge berg en vandaar in Z.O.-richting naar de grens met België. Zijn naam ontleent hij aan de Hoge berg; een "berg" van 40 mtr. boven N.A.P., verreweg het hoogste punt in de wijde omgeving. Op die berg bevindt zich een meetpunt van de Rijks driehoeks meting. Op de stafkaart van 1935 staat vlakbij de Hoge berg een rechthoekig stuk grond getekend (een soort tuin) en grenzend daaraan een gebouw "Heirust" genaamd. Op de kaart van 1782 is dat ook reeds te zien.

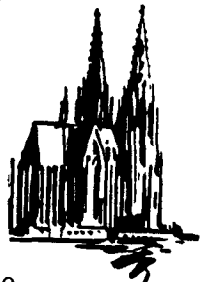
Op deze kaart staat ook aan de westkant van de Antwerpsestraat een stuk weg getekend. Er zijn namelijk in het verleden plannen geweest de Hogebergdreef in Westelijke richting door te trekken. Deze plannen zijn nooit gerealiseerd; inmiddels is de grond volgebouwd

In de volksmond werd de Hogebergdreef de Moriaansdreef genoemd, naar een herberg, die op de hoek met de Antwerpsestraat stond.

Het hele gebied in die omgeving noemde men ook wel de Moriaan; nu heet een straat in het nieuwe bouwplan ter plaatse Moriaandreef.

HOOIWEIDE

De weg naar de Hooiweide, no.12 op het kaartje, loopt van de Antwerpsestraat terhoogte van de Postbaan in Westelijke richting naar het bos. De weg maakt nu deel uit van een nieuwbouwplan, vroeger was het een paadje. Iets verder dan waar de weg eindigt op een bospad bevindt zich een grote open plek in het bos: "Weiland" met een huis. Waarschijnlijk ontleent het oude pad aan deze Hooiweide zijn naam. Op de kaart van de wegenlegger uit 1878 is er nog niets van te zien. Het huis was het boswachtershuis van Moretus.

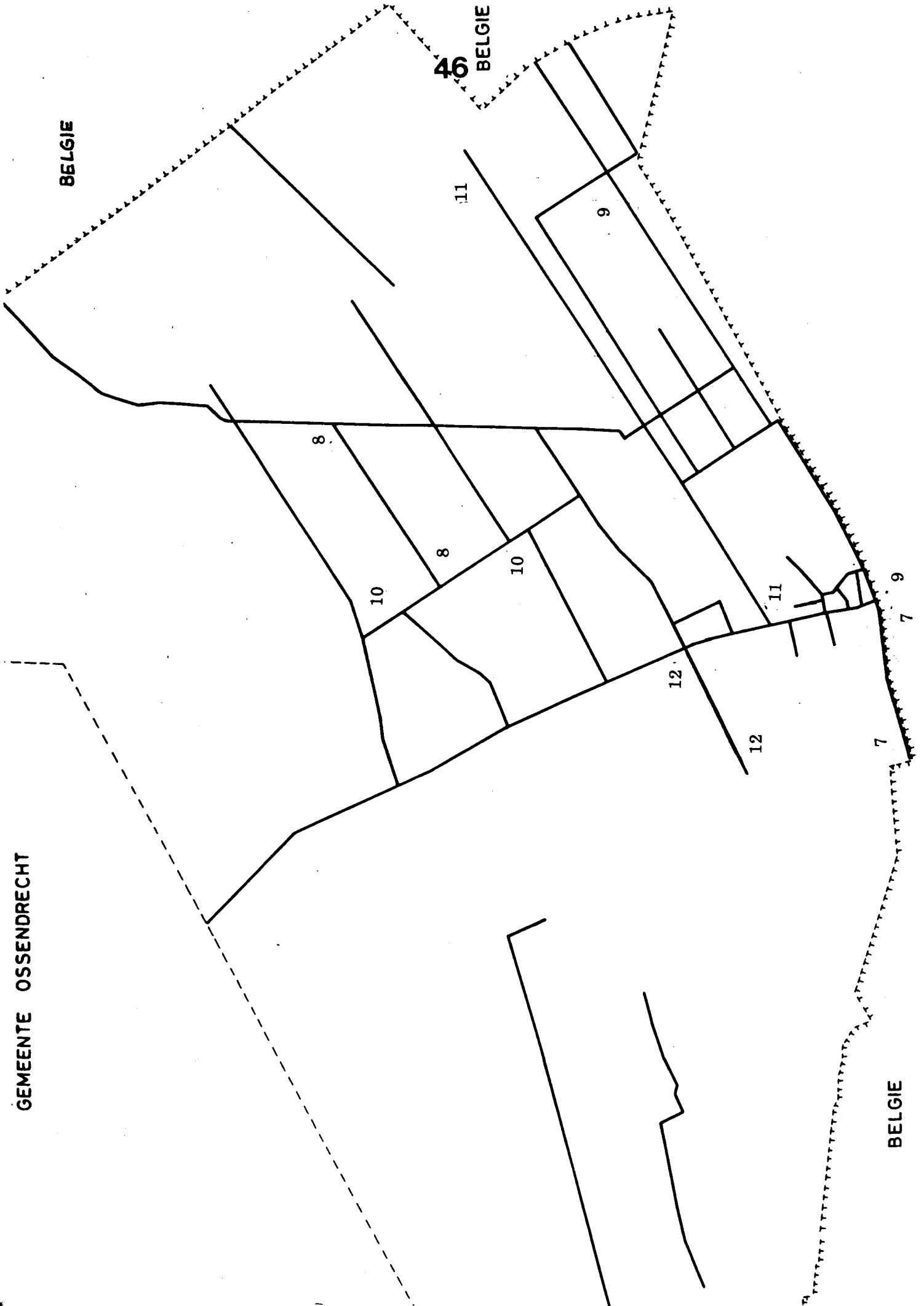

GEMEENTE OSSENDRECHT

BELGIE

46 BELGIE

BELGIE

AFGELUISTERD

Dinsdag 10 October 1944 Putte N.B.
 Redactie bij het douanekantoor Verschijnt dagelijks
 Geen abonnementsgelden wel giften steeds welkom.

Het oorlogsnieuws:

Maandagmiddag werd door de B.B.C. bekend gemaakt dat de Zeeuwseweg en de spoorlijn B.o.Z.-Goes onder zwaar en goed gericht geallieerd artillerievuur lagen. De Duitsers deden gisterenmiddag een tegenaanval in de richting Ossendrecht, doch deze werd afgeslagen. De Canadesen werkten daarna verder Noordwaarts op en veroverden de wijk KORTEVEN, onmiddellijk bij de Zeeuwse weg. Vanmorgen kwart voor acht werd bekend gemaakt, dat de geallieerden de Kreekrakdam, de verbinding dus tussen Noordbrabant en Zuid-Beveland, waarover de Zeeuwseweg en de spoorlijn lopen, hebben bereikt.

Weldra kan nu verwacht worden, dat de Canadese troepen oprukken naar Vlissingen. Vanuit Terneuzen zijn twee vlooteenheden der Canadezen geland ten westen van de Braakman nabij het dorp Hoofdplaat. Wel beschieten de Duitse kanonnen van Vlissingen deze troepen, doch de landingen gaan voort en reeds zijn 2 bruggehoofden gevormd. De Duitsers, die het Leopoldskanaal verdedigen, worden nu in de rug aangevallen. 10.000 Duitsers zullen hier ingesloten worden.

De zeedijk rond Walcheren werd voor de derde maal door Engelse vliegtuigen gebombardeerd. Het binnenstromende zeewater heeft de zeeuwse hoofdstad Middelburg bereikt.

Verder Westfront:

Kalmthout is bevrijd. Aken is practisch omsingeld en vanuit het Z.O. dringen troepen van het le Amerikaanse leger de stad binnen. Ook ten N.O. van de stad rukken de Amerikanen verder op en bevinden zich nog slechts 2 km. van de troepen ten Z.O. der stad. Intussen dringen de geallieerden ten N. en ten Z. van Aken steeds dieper in de Siegfriedlinie. De weg der Amerikanen tussen Metz en Nancy werd verder uitgebreid.

(Afschrift uit een gestencild ondergronds krantje.)

DOLLE DINSDAG

Zoals ouden onder u zich nog wel herinneren, had het Pannenhuis 40 jaar geleden een heel andere vormgeving als thans. Het was een café en boerderij en zoals gewoonlijk was het caféwerk voor het vrouwelijk deel en het boerenbedrijf werd overwegend door het manvolk gerund. Tot de laatste categorie behoorde ook ik.

Het was uitgesproken een "*rottijd*". Wat de lichamelijke conditie betreft, och, laat ons eerlijk zijn, dat ging wel. Je beschikte over allerhande land- en tuinbouwprodukten, melkkoeien, varkens (-er brak er wel eens een zijn poot-) en... zelfs toen was er géén café zonder bier!

Maar, allah, wat had je als jonge kerel als er geen vertier was. Oppassen geblazen was het en het hoofd koel houden. Je werd kennelijk zienderogen benijdt door de Duitse leeftijdgenoten, die, óf aan het front, óf teruggekeerd daarvan met de ellendigste ervaringen, soms gewond, aan een broodnodige rust toe waren. Wij haatten hen in die tijd en zij haatten ons.

Geen wonder dat we in het geniep elke dag naar de Engelse radio luisterden. Levensgevaarlijk want er waren altijd wel Duitsers in de buurt.

Voor hen die het niet weten: wij woonden dus op het punt waar ook nu nog de hoofdweg naar het vliegveld Woensdrecht is (het Zandfort) te Hoogerheide.

Er waren daar heel veel Duitsers gelegerd met jachtvliegtuigen, afweergeschut, zoeklichten én veel én strenge bewaking.

okt. 1944. Dorpsstraat Woensdrecht
Molenaar C. Bogers.

Okt. 1944.
Nederheide Woensdrecht.
Woonhuis Fam. de Jong

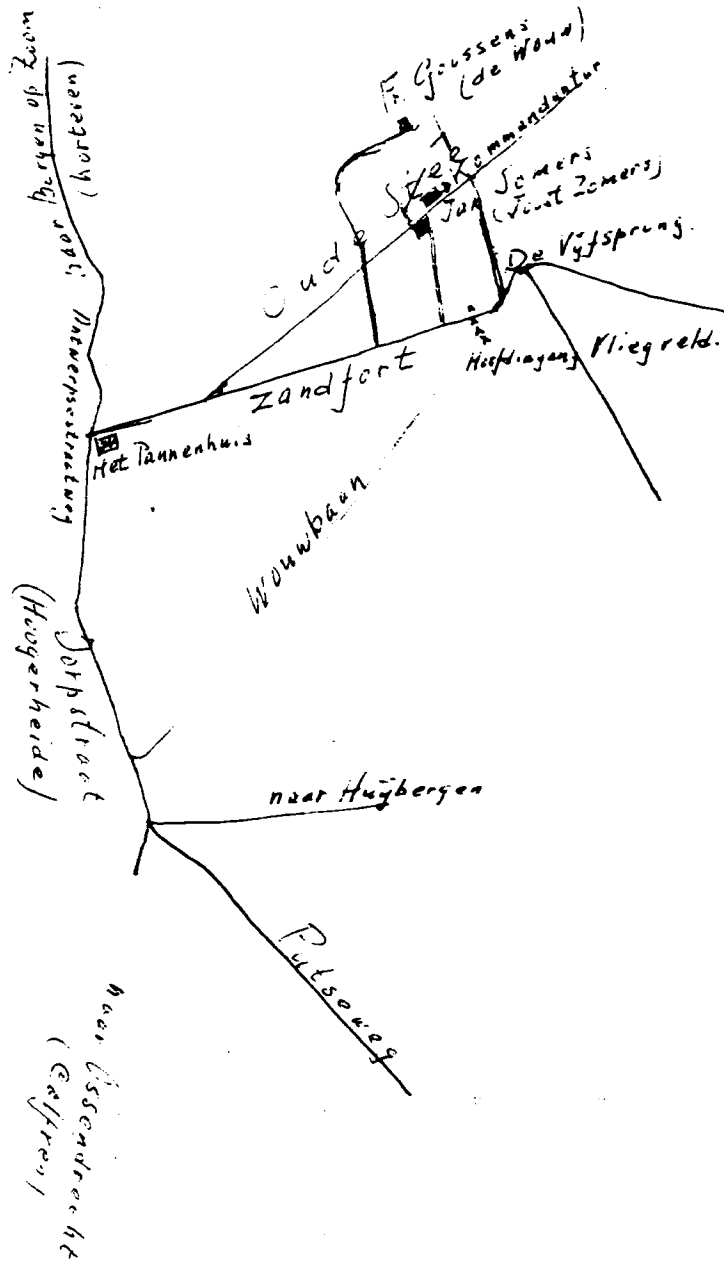

okt. 1944. Bosschestraat Woensdrecht.
Op de voorgrond woonhuis van de
Fam. Frans Sebrechts en Jan Wesenbeek
Rechts achter boerderij het Hooghuis
Links huis Frans Jansen.

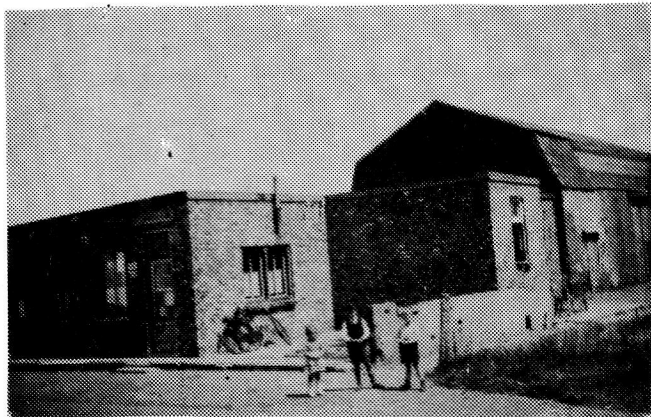
Het Zandfort direkt na de
oorlog. (Weg naar het
vliegveld). Er stond nog
één huis. De rest had alle-
maal voltreffers te verwer-
ken gekregen.

Situatieschets nabij
Vliegveld Woensdrecht
Anno 1944.

Pannenhuis, noodgebouw na de bevrijding.

Enfin, de invasie was een feit. De bezetters werden grimmiger en zenuwachtiger en nóg meer moest je op je tellen passen. Paarden werden gevorderd, fietsen meegenomen, kortom: op alles én op jezelf moest je terdege letten.

En zo werd het dinsdagmorgen 5 september 1944.

Er viel een angstaanjagende stilte....slechts onderbroken door het gerommel in de verte van geschut en een overrassend vliegtuig. Van de richting vliegbasis hoorden we kort achter elkaar wat doffe dreunen.

Het heette: "*'t Vliegveld wordt opgeblazen en alles onklaar gemaakt voor de vijand (onze bevrijders)*".

Geen Duitser was te bekennen.

Schoorvoetend, meer sluipend ging je bij de burens te rade. Niemand waagde zich in het openbaar; het was misschien de beslissende fase, én zou je dan nog risico's nemen?!

Ergens klonk een kreet: "*de moffen zijn op de vlucht, we zijn bevrijd*".

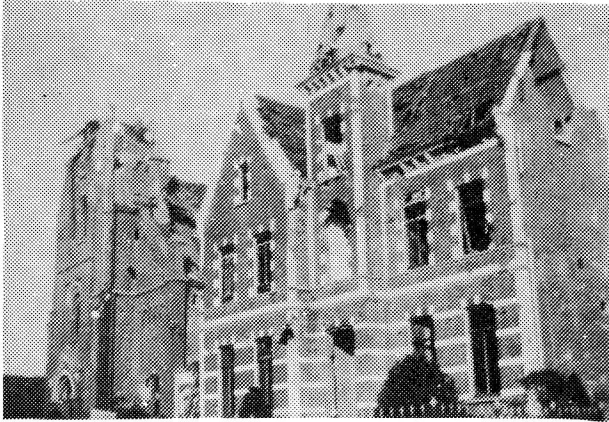
Eerst argwanend, dan later zag je meer en meer mensen de straat op gaan en praten met elkaar: de toestand was zo klaar als een klontje.....de oorlog was voorbij!

Door de explosie die de laatste soldaten op de vliegbasis hadden veroorzaakt, was het boerenbedrijfje van Joost Zomers in brand geraakt. (De Oude Stee, gelegen aan de westrand van het vliegveld, nu de weg naar Aviolanda). De vrijwilligers van de Woensdrechtse brandweer waren ter blussing aanwezig.

Deze mensen die door de opgelaten poort van het vliegveld voorzichtig polshoogte gingen nemen troffen tot hun verbazing géén enkele Duitser meer aan.

De verbouwereerdheid, de schrik, de angst, de terughoudendheid van de mensen was plotseling omgeslagen in een roes van onverschilligheid, van dwaasheid en haat en wraak gevoelens. En voor men ook maar een beetje besepte wat hij ging ondernemen, was er voor iedereen maar één denkbeeld: het vliegveld veroveren!

okt. 1944. R.K. Kerk en
Pastorie te Woensdrecht.

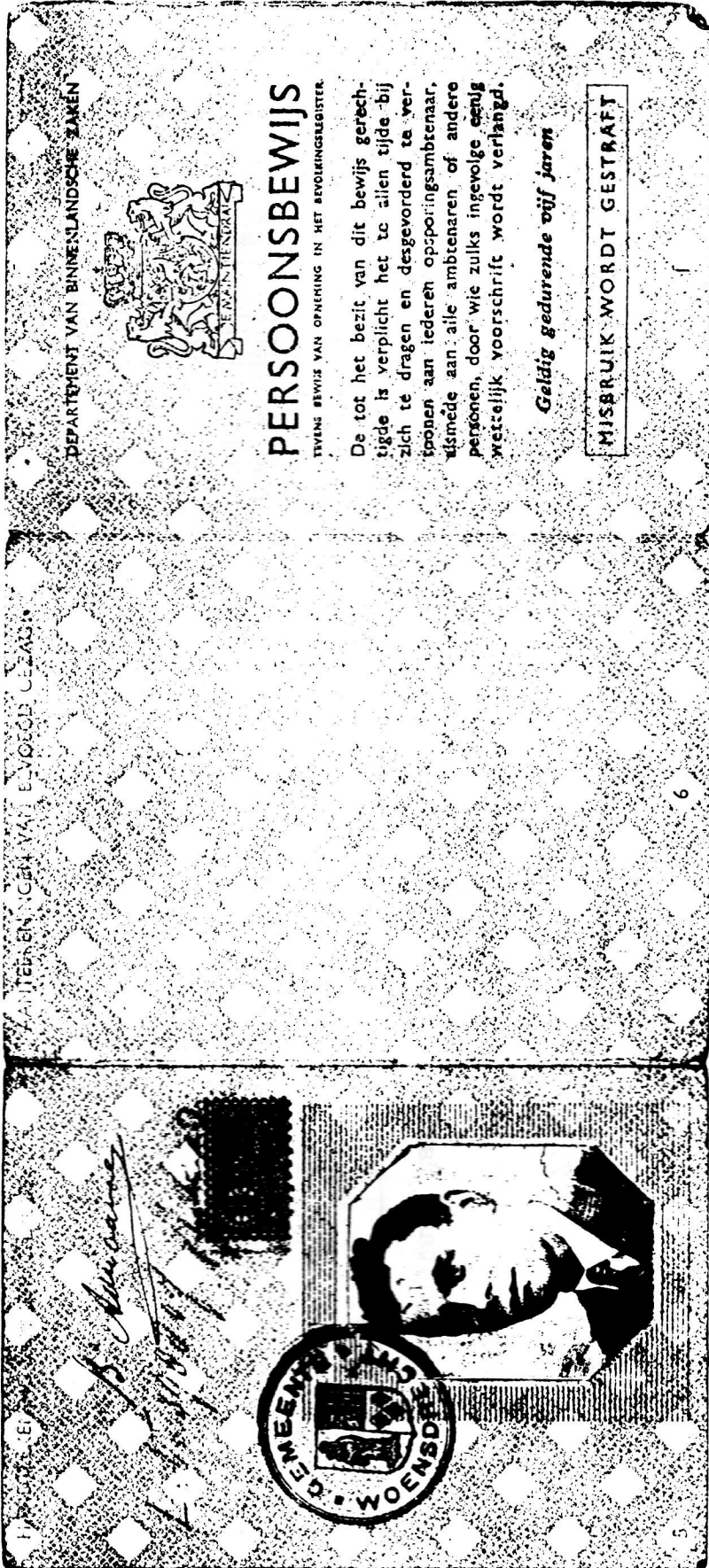
okt. 1944 Nederheide Woensdrecht
Rechts Café Jac de Kort
(Bode, reed met paard en
wagen op B. op Zoom).

okt. 1944. Dorpsstraat,
Woensdrecht. Bij Floor+
Marie(huis links).
1e gebouw: Buys, Zadelmaker
2e gebouw: cafe v.d. Poel

Fons Vervloet, Schoenmaker
"Hollands Soldaat" van vóór
de oorlog.

AAN TE ERKENNEN IS GELT VAN HET BEVOEGD GEZAG

W 61 N° 000029

Adriaansen---

Benedictus Gustaaf Maria---

9 Mei 1920

Woensdrecht NB

landbouwer

- 5 SEP. 1941
WOENSDRICHT

H. B. B. B.

NR. W 61 / N° 000029

Dr. v. e. v. G. G. Gemeente en adres

B 152

1-11-44 C/133
21-5-41 B/153

Parraf
Ambt.

NR. W 61 / N° 000029

Verveeg:

13
13

SIGNALEMENT:

HAN / MOED

Kenmerken:

geen

Na al die jaren van zware discipline zoals: *"Ausweiss bitte"*, *"Halt"*, *"Schwein"*, de bombardementen welke in de loop van de oorlog herhaaldelijk werden uitgevoerd, de beschietingen op geallieerde vliegtuigen, het vorderen van mensen en paarden om voor de Wehrmacht te werken, dat alles werkte als een onverzoenlijke hetze tegen alles wat de bezetter in zijn macht had.

De schade aan voorzieningen en gebouwen op het vliegveld was minimaal. Bij ieder gebouw of object, lag wel een zware bom. Doch de soldaten, belast met het tot ontploffing brengen bij een planmatig terugtrekken, zijn schijnbaar zo overdonderd door de verspreide (achteraf valse) berichtgeving, dat ze zich de tijd niet meer gunden, om hun opdracht uit te voeren.

Even later stond ik, wel met knikkende knieën, voor de ingang van het *"Kommandatur"*. Vlak ervoor lag misschien wel een 500 pponder bom. *"Pas op! Als je de kruk aanraakt gaat hij af!"*

Even aarzelen, dan....met een air van *"wat kan mij het schelen"*, Verhip, de deur ging gewoon met de kruk open en....alles bleef stil. Maar niet lang. Oh nee!

Juist op dat moment, ik herinner het me nog als de dag van gister, hoorde ik schieten in een verder gelegen gebouw. Voor alle zekerheid toch maar even kijken. En waarempel, in deze loods, boordevol met schiettuig en munitie, waren *"onze"* eerste scherpschutters aan het oefenen. En welke doelen hadden ze gekozen.....: levensgrote portretten van Hitler, Göring en meer van die helden.

Ik geloof niet dat er één van deze heerschappen ongemerkt is blijven hangen! Overall waren ze het doelwit van genoemde schutters en kliederars met verf, inkt en noem maar op. Er was altijd wel iets bij de hand om er tegenaan te slingeren.

Snel nu terug naar *"mijn"* gebouw dat inmiddels als was *"gekraakt"*. Wat een weelde, er was van alle volop. Zo te zien hadden de Duitsers nog wel even kunnen blijven. Prachtig meubilair, tapijten op de grond, kamers vol levensmiddelen, dranken bij de vleet, en dat alles lag er zo maar voor het oprapen.

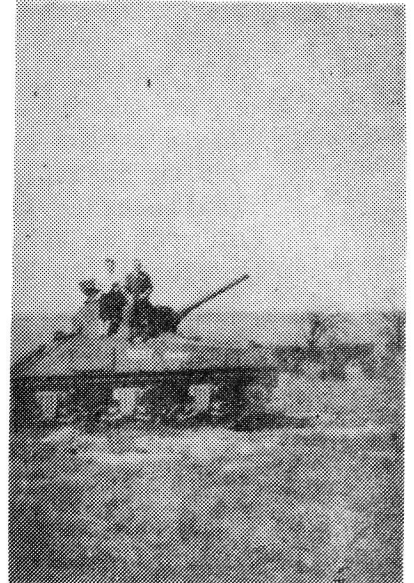
ik, en met mij honderd anderen, vonden het avontuur zo boeiend en we werden van de ene verrassing naar de andere gesleept. Er werd druk gepraat, gelachen maar ook gevloekt van *"blijf er af, ik heb dit of dat het eerst gezien of vastgehad"*.

Ook de drankvoorraden werden behoorlijk aangesproken en menig ruwe kreet van *"als je d'r g.v.d. niet afblijft, dan...!"*. Het vliegveld was erg groot en buiten het operationele gebied is er een complete boerderij. (De boerderij was kamouflagedebied met een dubbele functie en de burgerlijkende nauwelijks deze manier van oorlogsvoering).

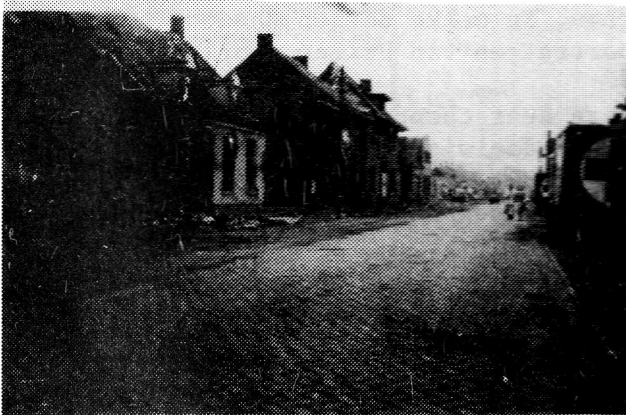
Tractoren, trekossen, varkens (veel ezels natuurlijk) en allerhande machines en gereedschappen welke in de landbouw bruikbaar zijn stonden hier opgesteld.

Duitse tank 1944
Doelstraat

Canadese tank 1944, Meulenbergh,
Woensdrecht. (Rijzendeweg).

okt. 1944. Dorpsstraat Hoogerheide.
(evacuatie).

Links huis Jan Paulus, koperslager
en café.

Rechts wagens van het Rode Kruis
uit B.o.Zoom bezig met evacuatie
bevolking naar B.o.Z.

okt. 1944. Dorpsstraat Woensdrecht.
Rechts café Polderzicht. Daar
achter Zadelmakerij van Buys.

Dat voor deze dingen gegadigden genoeg waren hoef ik eigenlijk niet te zeggen. Alles werd stelselmatig afgevoerd. Bieden en bieden was er niet bij. Wie maar dacht: dat kan ik gebruiken nam het direkt mee.

Toevallig dacht ik dat de "Bauer" (boer) pas een nieuwe motor aangeschaft had, Een pracht machientje was het, een DKW 250 cc of iets dergelijks. Maar, zou je verwachten dat dat ding hier ergens tegen te komen? Jazeker! Helemaal gaaf stond hij daar te blinken, alleen.....hij startte niet. De auto was onklaar gemaakt. Geen ramp, dat is van later zorg.

Dat ding, voor mij als jonge gast, was het "einde" en moest, kost wat kost, mee naar huis.

Zo gezegd maar moeilijk gedaan. Want, hoe korter bij huis, hoe moeilijker het ging. Want steeds zag je in de verte, een enkele maar toch Duitse auto rijden. De schrik sloeg je bij het zien van zo'n auto om je hart en zo waar, ik wilde mijn prooi niet afgeven. Ik duwde ermee uit alle macht achter de huizen om mee door het losse zand. Thuis de nodige represailles moeten slikken en toch het ding maar goed weggestopt onder stro en andere voor dat doel bruikbare artikelen.

De volgende dag was het een en al ellende en de gelukzalige dag van gisteren hoorde snel tot het verleden. De Duitsers waren inderdaad teruggekomen en aanschouwden de vernielingen welke waren aangebracht en daarbij misten ze zo ook het "een en ander"

Politie en Marechaussees werden er op uitgestuurd en alles moest weer worden teruggebracht. Ook mijn fonkelnieuwe D.K.W. motor.

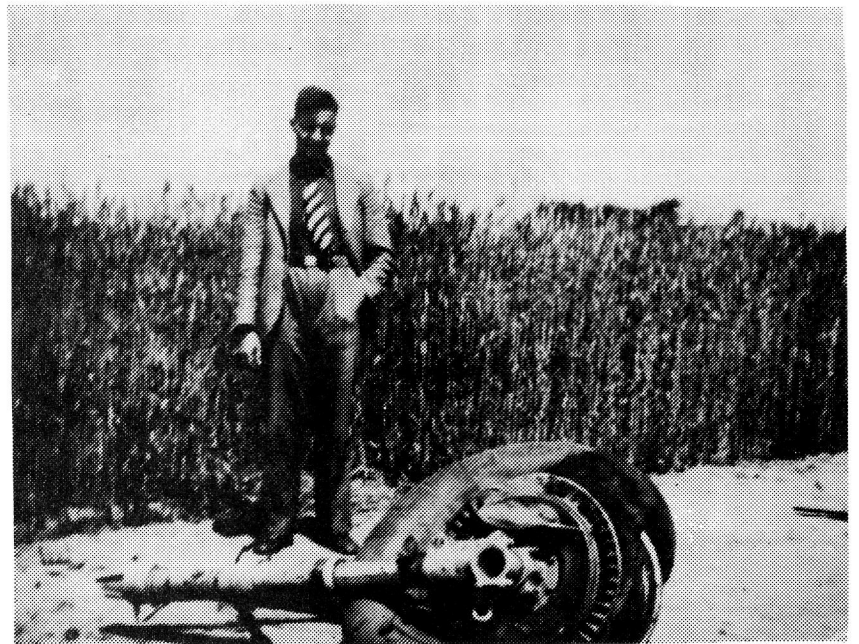
Al met al was het toch nog niet afgelopen. De Duitsers hadden het direkt zeer druk met allerlei "boeiender" zaken en voor de meeste van ons was een einde gekomen aan het mooie sprookjesavontuur op de dag welke later "Dolle Dinsdag" genoemd zou worden.

mei 1940.
Bommen en restanten van neergeschoten Heinkel Bommenwerper in de Doelstraat.

mei 1940.
Neuswiel van een Heinkel bommenwerper, neergeschoten door Franse Jagers in de Doelstraat en gevallen op het leegstaand huis van Musters.

AANTEEKENINGEN		TWEEDE		232 № 004179	
		-M-		V	
		DISTRIBUTIE		STAMKAART	
NO. PERSONENWIJZ		785			
NO. BERTS-GINTS STAMKAART		2606			
GEZACHT	NAAM	Jacobus		<i>232</i>	
VOORNAAM	NAAM	Julia Anna D.			
ORIGINELE DATUM	ORIGINELE DATUM	27 Juli 21		12 2012	
ORIGINELE	ORIGINELE	Osabndrook			
ORIGINELE	ORIGINELE	A 29			

AANTEEKENINGEN		a	b	c	d	e
A.A.						
A.B.						
A.C.						
A.D.						
A.E.						
A.F.						
A.G.						
A.H.						
A.I.						
A.J.						
A.K.						
A.L.						
A.M.						
A.N.						
A.O.						
A.P.						
A.Q.						
A.R.						
A.S.						
A.T.						
A.U.						
A.V.						
A.W.						
A.X.						
A.Y.						
A.Z.						

232

UITGEREIKTE BONNEN E.A. BESCHIEDEN

	a	b	c	d	e
INLEVENEN	A	51146	6000		
RUWELUK	B				
DEBOORTE	C	707			
	D				
	E				
	F				
	G				
	H				
DEARSTOFFEN	I	404	404		
	J				
VERWENEN	K	605A	707A		
	L				
	M				707A
	N				
	O				
RUWELUK	P				
BANDEN	Q				
	R				
	S				
	T				
DIVERSEN	U				
	V				
	W				
	X				
	Y				
Z					

UITGEREIKTE BONKAARTEN

	a	b	c	d	e		a	b	c	d
401	X	A		X	X	501	X			
402		A		X		502	X			
403		A	705	X	X	503	X			
404	903	X		X	X	504	A			B
405	X			X	X	505	A			
406	X			X	X	506	A			
407	X			X	C	507	A			
408	X					508	A			
409	X					509	A			
410	X					510	A			
411	X					511	A			609
412		X				512	A			V
413						513	A			

Afhalen op:

Afhalen op:

Afhalen op:

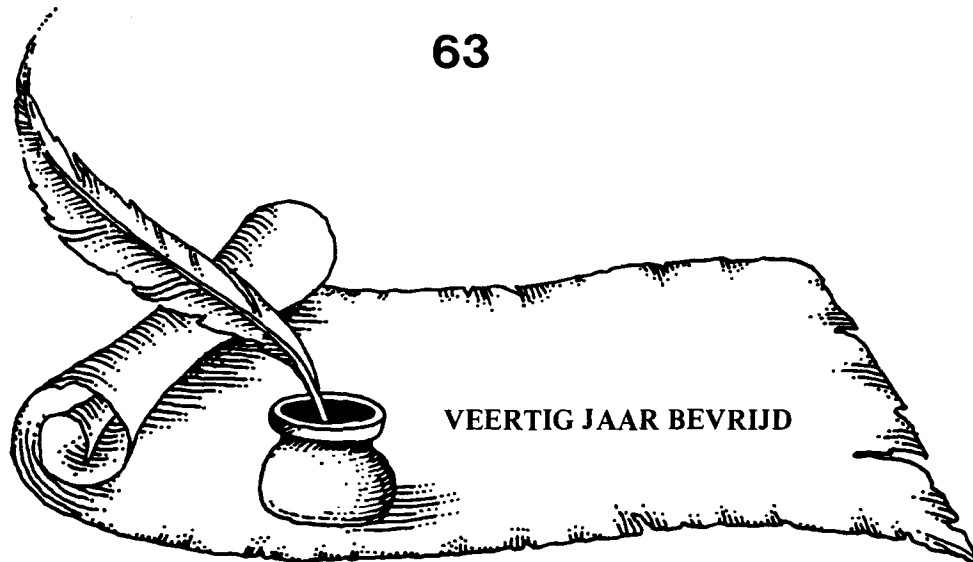
Afhalen op:

Afhalen op:

Afhalen op:

Afhalen op:

Afhalen op:

Dit jaar is het 40 jaar gelden dat we in het Zuiden werden bevrijd van de Duitse overheersing, en velen van ons zullen aan deze woelige tijd nog vele herinneringen hebben.

De verwoestingen van onze steden en dorpen, en de vele slachtoffers tijdens de gevechtshandelingen was de zware prijs die we moesten betalen voor onze vrijheid.

Voor onze bevrijders, in de Zuidwesthoek waren dat hoofdzakelijk Canadese militairen, was de prijs dikwijls veel hoger. Stille en trieste getuigen zijn de militaire kerkhoven aan de Wouwsestraatweg te Bergen op Zoom, waar vele jonge mensen begraven liggen, die voor onze vrijheid de hoogste tol hebben betaald. Ik moge iedereen vragen eens een bezoek te brengen aan deze erevelden, eerbiedig en stil wordt men als je die gedenkstenen leest met de namen en hun leeftijd er op. De meesten van hen stonden nog aan het begin van een veelbelovend leven toen het plots eindigde.

Het lijkt of de tijd op die erevelden stilstaat en we beleven tegenwoordig weer een angstige tijd, maar als we dit zien dan kunnen we maar één conclusie trekken: DIT NOOIT MEER!

Vele jongens werden voor hun verdere leven getekend en gehavend, en na 40 jaar dragen ze helaas nog de droevige sporen van de oorlog mee. Dit geldt uiteraard voor alle nationaliteiten, ook voor de Nederlandse Militair.

In de periode van 2 tot 11 augustus 1984 komen een veertigtal Canadese oorlogsgewonden naar West Brabant op uitnodiging van het Comité "VEERTIG JAAR BEVRIJD".

Enkele maanden geleden vatte de Bergen op Zoomse oorlogsgewonde Govert Boertjes daartoe het plan op en juist voor de jaarwisseling kon hij de Canadese invaliden laten weten dat de reacties op zijn plan zo waren aangeslagen bij de kleine kring van bekenden waar hij het plan had gelanceerd, dat ze de reis gerust kunnen boeken. Op 2 augustus komt het gezelschap op Schiphol aan en op 11 augustus vertrekken ze vanuit Bergen op Zoom richting Engeland waar ze het Europees verblijf nog even verlengen.

Govert Boertjes, zelf al enkele malen te gast bij de Canadese oorlogsgewonden, kwam op de gedachte de gehandicapte bevrijders uit 1944 gastvrij te onthalen in West-Brabant toen hij zich realiseerde dat het dit najaar precies veertig jaar geleden is dat de Canadezen in het bevrijdingsleger werden ingezet om de belangrijke noordelijke oever van de Schelde te ontzetten, waardoor Antwerpen als aanvoerhaven de lange aanvoerroute van de geallieerde legers aanmerkelijk zou bekorten.

Die herinnering en de bijzonder prettige herinneringen die Boertjes had aan het bezoek van vijftig Nederlandse oorlogsgewonden in 1975 aan "*The Royal Canadian Legion*" zorgden ervoor dat het plan vastere vormen aannam.

De opzet van het plan is dat de Canadezen gehuisvest worden in gastgezinnen, maar om die gastgezinnen niet al te zwaar te belasten wordt geprobeerd een programma samen te stellen waarbij het gastgezin slechts opdraait voor logies en ontbijt, terwijl bovendien bij het verplaatsen van de groep Canadezen slechts sporadisch een beroep moet worden gedaan op het gastgezin en diens vervoermiddel.

Om die reden heeft het inmiddels opgerichte comité "*VEERTIG JAAR BEVRIJD*" de plannen ontvouwd aan alle Westbrabantse toeringcarbedrijven met het verzoek gedurende één dag in die periode een bus ter beschikking te stellen en de eerste positieve reactie daarop heeft men al uit Oud Vossemeer ontvangen.

Het verblijf van zo'n veertig Canadese gasten brengt grote financiële lasten met zich mee, vandaar dat de comitéleden zich beijveren om in directe kennissenkring grotere bekendheid te geven aan de plannen om langs die weg te bereiken dat er sprake is van een grote, belangeloze medewerking van velen bij dit plan. In dat kader past het beroep om financiële steun bij alle bankinstellingen in het Westbrabantse en ook daarvan komen de eerste reacties binnen.

In het programma is voorzien het bezoeken van die plaatsen in Brabant, Zeeland en België waar de Canadezen in 1944 zijn ingezet.

Ook wordt een dagtrip gemaakt naar het herstellingsoord van de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogsslachtoffers in Doorn.

Naast toeristische attracties staat op het programma: bezoek aan Breendonk (België), Overloon (Oorlogsmuseum), West Kapelle, ontvangst door het gemeentebestuur van Madurodam, het Evoluon te Eindhoven, het informatiecentrum Neeltje Jans, de Efteling in Kaatsheuvel. De directies van die instellingen hebben positief gereageerd op het verzoek van het comité. Zo krijgen de gasten en hun Hollandse begeleiders in Overloon na het bezoek aan het museum een koffiemaaltijd aangeboden, een Zeeuwse horeca-ondernemer biedt een mosselmaaltijd aan voor het hele gezelschap, De Ster in Nieuwkuyk neemt een maaltijd voor rekening van de zaak. Voor Bergen op Zoom is voorzien een ontvangst door het College van B. en W. op het gemeentehuis,

bezoek aan het Markiezenhof en een "*social-evening*" die bij goed weer is gepland in de tuin van Thalia, waarbij op de kiosk optredens zijn voorzien van harmonie, Tiroler band, drumbands en majoretten.

Uiteraard zijn ook kransleggingen voorzien in het programma. Zeker staat dat te gebeuren op de Canadese begraafplaats in Bergen op Zoom.

Van de dag "*Zuidwesthoek*", dus de direkte omgeving van de fel bevochten grond bij het begin van de Kreekrakdam, is in voorbereiding een ontvangst door het Gemeentebestuur van Woensdrecht, een demonstratie door het korps Mobiele Eenheid, een show door de eigenaren van oud-legermateriaal "*Keep them rolling*" etc.

Bij al deze vergevorderde plannen menen wij ook een beroep te mogen doen op de leden van de Heemkundige Kring Het Zuidkwartier. U kunt ons helpen om onze gasten 10 dagen onder te brengen en als gastgezin op te treden. U kunt ons ook helpen door uw financiële steun of het kopen van steunkaarten, of te helpen met vervoerssteun.

Wij hopen dat u een helpende hand zult willen bieden en dat deze aktie in het kader van "*VEERTIG JAAR BEVRIJD*" zal slagen. In de volgende "*Tijding*" hopen we u uitvoerig te kunnen berichten over het verloop van onze aktie.

Heeft u iets te vragen en bent u bereid te helpen, bel dan gerust een van de onderstaande nummers.

G. Boertjes (Oorlogsslachtoffer) tel. 01640-37837

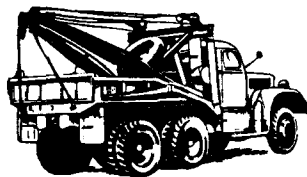
J. de Leeuw tel. 01640-35392

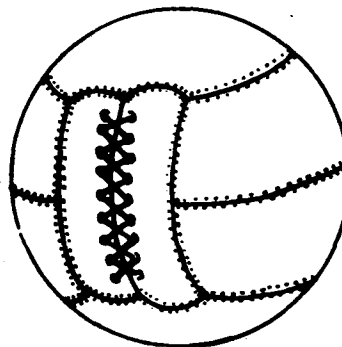
A.M. Verbeek tel. 01647-2794

Banknummer van het comité:

30.61.67.255 Rabo-Bergen op Zoom.

A.M. V.

O.V.V. LIED

De tekst van dit liedje kreeg ik van Dhr. Arthur Melsen, een van de eerste leden van de voetbalclub O.V.V.

Dit elftal werd opgericht rond 1917 en was de eerste voetbalclub te Ossendrecht.

De maker van het lied, Cornelius van Oevelen, was onder de Ossendrechtenaren beter bekend als "*Kees van 't Hoekske*".

Jammer genoeg heeft Kees van Oevelen verzuimd er bij te vermelden op welke wijs dit liedje gezongen moet worden. Bij verschillende oud-leden van O.V.V. heb ik geïnformeerd naar de melodie maar niemand van hen kon zich dit nog herinneren.

Misschien kan iemand van u ons nog helpen hiermee?

To Bolders-van Dooren

O.V.V. LIED

Toen de Ossendrechtsche voetbalyereeniging
 Over enkele jaren t'rug nog niet besting.
 Ja toen was Ossendrecht, zoals het spreekwoord zegt
 Een stil riviertje zonder spiertje.
 Maar al heel gauw word er een sportclub opgericht
 t'Was O.V.V. thans geeft zij toch het meeste licht
 Overal waar zij spelen, hetzij hier of daar
 t'Zal niemand vervelen want luistert maar.

Refrein voor alle coupletten:

*En wat een pret en wat een lol, jongens houdt vol.
 Ossendrecht, gij staat weer het eerst op carrabol
 Wat een prestatie onverslagen bovenaan.
 Het kampioenschap zal U niet ontgaan.*

 Men hoort den laatsten tijd over niets meer spreken
 Dan over O.V.V., dat is een goed teeken
 Dikwijls hoort men zeggen, O.V.V. is rap
 En dat ze beslag leggen op het kampioenschap.
 Ja! Sportvrienden, ziet gij het spel van O.V.V.
 Dan zegt gij beslist, z'hooren thuis in d'N.V.B.
 Zoo mooi combineeren en vooral sportief spel
 Zij moeten promoveeren gelooft dat wel.

Refrein

 Laatst speelden zij een uitwedstrijd, t'was niet ver weg
 Ze wonnen met 4-0 en hadden nog veel pech
 Och, dat zou niets geven maar luistert eens hier
 Die club had geschreven in een stuk papier
 Met het kampioenschap alleen zijn we niet tevree
 We moeten ook verslaan, het sterke O.V.V.
 En niet praten "kunnen" maar zeggen "het moet"
 Zoo schreven ze 't hunne, "was die niet goed!"

Refrein

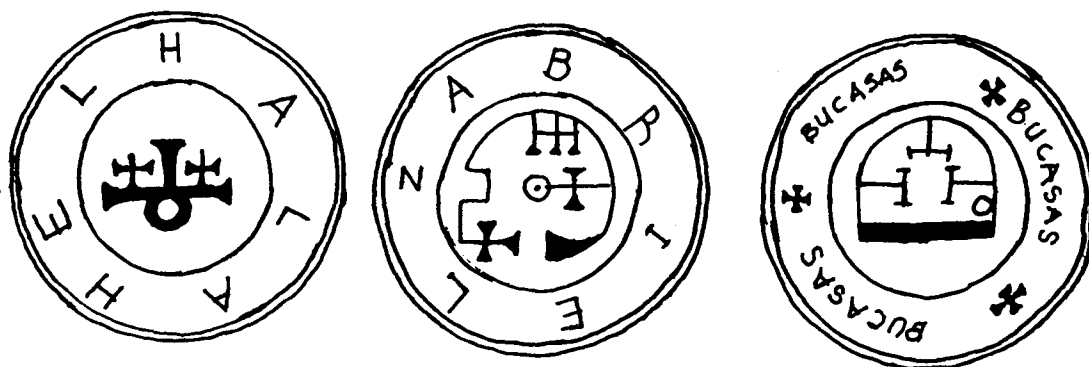
 Speelt O.V.V. een wedstrijd op eigen terrein
 Gebeurt het dat er vijfhonderd supporters zijn
 Is het dan geen vreugd voor de vereeniging
 Die zich verheugde voor d'aanmoediging.
 Maar spelen zij wat vaak gebeurd een uitwedstrijd
 Dan ziet men hier pas de echte sportiviteit
 Want dan gaan ze allen per auto mee
 En onder het voetballen zingen ze tevree.

Refrein

 EINDE.

 Woorden van Corn. van Oevelen

OVER - HEKSEN

DRIE MAGISCHE ZEGELS UIT DE LAGERE SLEUTEL VAN SALOMO

U zult het ongetwijfeld met mij eens zijn, dat er over het verleden nogal eens met een romantische achtergrond gesproken wordt. Evenzeer, denk ik, worden er tegenwoordig veel feiten en opvattingen uit ons roemruchte verleden wat extra opgepoetst en dikwijls ten onrechte opgewaardeerd. Dat is niet de bedoeling van dit schrijven.

Ik ben namelijk van mening dat er -juist in streektypische overleveringen- zeer vaak totaal misplaatste beelden aan de jongere generaties worden overgedragen. Neem bijvoorbeeld het volkssprookje, of de vele plaatselijke sagen en legenden waarin, door de angst voor het onbekende waarschijnlijk, alles terug gebracht wordt tot dikwijls te simpele stereotiepe weergaven. Om dit te kunnen illustreren beperk ik mij tot het voorbeeld van "de" heks.

In de provincie Brabant, (dus ook het Belgische gedeelte) en de Zuidwesthoek, vindt men talrijke sprookjes of vertelsels waar een of meerdere heksen een rol spelen in steeds dezelfde zwartgallige rol van duivelsaanbidders of dienaressen van andere kwade machten. Door deze vorm van overlevering is de mensen uit deze streek een vooroordeel opgelegd en daarmee sowieso al, een afkeer voor mensen die zich enigszins afwijkend gedroegen. Want wat waren die heksen nu eigenlijk voor mensen?

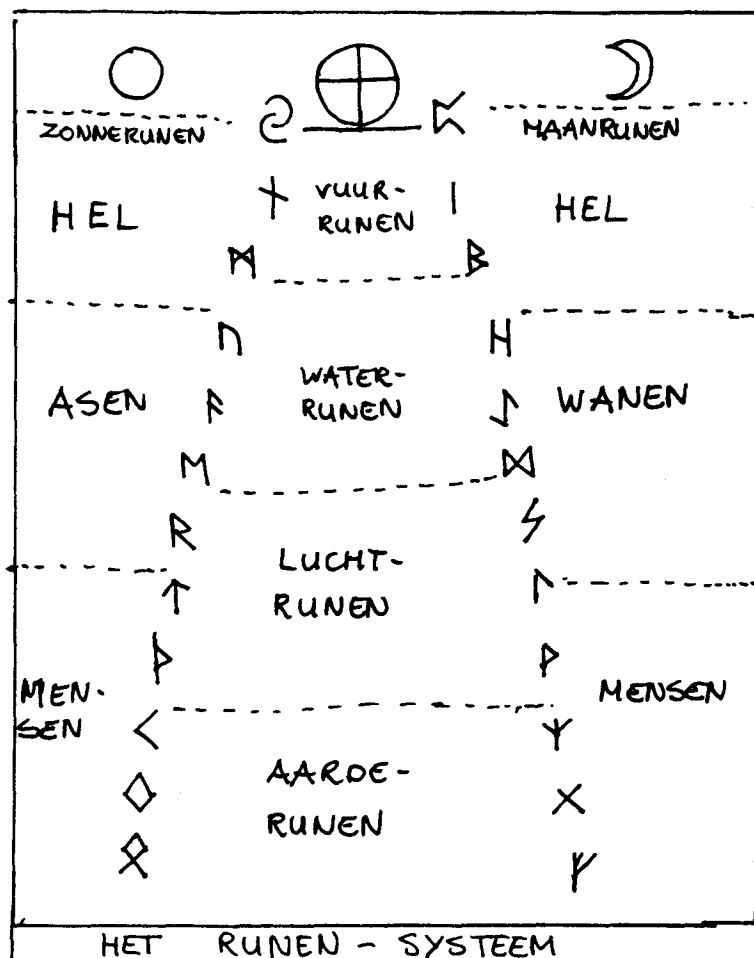
Bekijken we de oorsprong van het woord heks (engels: witch), dan zien we dat het stamt van het Germaanse begrip: hexa (engels: wicca). De hexa was een wijs persoon, meestal een vrouw, die de geheime wetenschap van veel dingen bezat. Zij waren onderwezen in de verschillende ritmes van de natuur, kenden de invloeden van de planeten op de organismes van onze planeet en hoe die invloeden te versterken of af te zwakken. Het samenstellen van kruidendranken, -extracten en -zalven, het verrichten van genezingen, en het ritzen van runen, al deze zaken werden aan hen toevertrouwd. Zij werden hierom dikwijls geraadpleegd bij voor de stam belangrijke beslissingen, of in persoonlijke zaken. Tijdens de kerstening

van de Lage Landen werd de Traditie der Ouden op dikwijls bloedige wijze verbroken. Een voorbeeld van de omvang van de harde onderdrukking van de oude Leer is misschien wel het feit dat er in het huidige België een hele generatie eerstgeborenen van de germaanse adel ter dood werd gebracht om de oude kennis daar voorgoed tot zwijgen te brengen.

De betekenis van het begrip heks valt als volgt samen te vatten: Iedereen die bewust tracht te leven in harmonie met het levensritme van onze Aarde en andere ritmen en tevens in goede verstandhouding met de andere natuurrijken probeert zichzelf zo volledig mogelijk te ontplooiën als Kinderen van de Grote Natuur.

De huidige heksenreligie is de synthese van vier geloofs-richtingen. In de tijd van de Germanen waren er namelijk twee religieuze stromingen, waarvan er één vaag bij iedereen bekend is n.l.; de vnl. Scandinavisch georiënteerde cultus van Asen en Wanen.

Dit was een Zonne-religie gericht op de herrijzenis van Balder, de Zonnegod, in ieder mens. Naast deze vrij algemeen aanvaarde religie bestond er nog een religieuze richting, een Maanreligie, die ook de bestaande Asencultus reeds beïnvloed had (de Wanen dragen kenmerken van een maanreligie en zijn in chronologische volgorde gezien later bij de Asen bijgevoegd) en waarschijnlijk stamt de oorsprong van deze Maanreligie nog van voor de Germaanse Traditie.

Na de kerstening -het begin van de Godenschemering- werd elke kennis van de Ouden (zowel de "Zon-kennis" als de "Maamweten-schap") even kostbaar om overgeleverd te worden aan komende generaties, daar het je letterlijk je kop kon kosten. Dus werd het in het geheim doorgegeven en leefde verder als occulte (verborgen) kennis. Gedurende de tijd van de verborgen overlevering smolten deze twee "systemen" tot een eenheid samen. Door de lange Romeinse overheersing zijn er ook elementen van de Romeinse Diana-cultus aan toegevoegd.

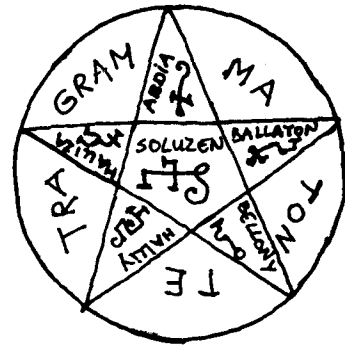
Een nieuwe impuls die van grote invloed op het verloop en de inhoud van het komende heksendom zijn vond plaats in de middeleeuwen. Tijdens de middeleeuwen is het heksengelooft beïnvloed door de Kabbalistische kennis die de Joden mee naar Europa brachten. (De Kabbala is de leer die de mystieke aanvulling belichaamt van de kennis van de Talmud en kent als voornaamste tegenhanger van de Torah het boek Zohar en de Sefer Yetzirah). Hierdoor zijn er na verloop van tijd ook in Europa verschillende Kabbalistische Scholen gevestigd.

Over de gevolgen van de Inquisitie voor het heksendom hoef ik, verwacht ik, niet uit te wijden. Ik neem aan dat de meesten van u weten wat de Inquisitie heeft betekend.

Ondertussen -na de Middeleeuwen- werden heksen steeds meer geassocieerd met de Duivel. Wellicht komt dit door de benaming Satan voor de Duivel. Dit wil ik even extra toelichten: de Ouden kenden n.l. twee goden met namen die hier wel wat op leken. De ene was Shantan; de god van het geheime innerlijke vuur, de andere Saetus, die bekend stond als de Begrenzer van het Leven. Evenzo heeft trouwens het woord hel waarschijnlijk zijn oorsprong in de naam Hella of Holda, die men beschouwde als de Vrouwe van de Andere Wereld.

Onder invloed van de vage geruchten die over heksen de ronde deden en door de opzettelijk door de kerk verspreide valse berichten en weergaven (zij wilde kost was kost haar machtspositie veilig stellen) gingen mensen die niets met de originele heksen hadden uit te staan, over tot het organiseren van satansmissen en het bedrijven van zgn. zwarte magie, en werden hun drijfveren gebaseerd op geestelijke en lichamelijke wellust en het gebruik van de Lagere Sleutel van Koning Salomo. Deze Lagere Sleutel was een boek met magische zegels die deze Bijbelse Koning gebruikte om demonen en lagere geesten op te roepen. Pas rond deze tijd voltrok zich de scheiding in het voortbestaan van twee soorten heksen: de witte en de zwarte heksenkringen (en uiteraard een heleboel grijze!).

Zo zijn we aanbeland bij de heks van deze tijd. Ja, ook nu nog zijn er kringen actief en we kunnen vaststellen dat hun aantal toeneemt! Juist vanwege dit feit is het misschien zinvol iets dieper op de structuur en werkzaamheid van deze kringen in te gaan. Om hiervan een redelijk evenwichtig beeld te kunnen geven, volgen we de weg van iemand die voor het eerst lid wordt van een kring, om vervolgens wat meer uit te wijden over de activiteiten van zo'n "witte" heksenkring.

HET TETRAGRAMMA TON

De nieuweling krijgt de benaming Noviet en behoudt die tot dat hij of zij officieel is ingewijd, hierna wordt hij/zij pas heks genoemd (de mannelijke leden worden soms ook wel met de term heksenmeester aangeduid. Om de functie van heks goed te kunnen uitoefenen wordt elke noviet bij zijn of haar inwijding tot heks de speciale attributen aangeboden, die de wapens van de kunst worden genoemd. Zij hebben de benaming wapens meegekregen om de heks eraan te herinneren dat hij of zij weerbaar dient te zijn, wil de taak volbracht worden. Deze wapens zijn onder meer; de bezem, de ketel, de staf, athamé en het mes met het witte heft, het wierookvat en het koord. Ieder attribuut staat voor een deel van de levensopvatting van de heks.

De bezem bijvoorbeeld, staat voor het reinigingsproces en de ketel is het symbool voor de juiste voeding; het grootste delen dat denkbaar is op onze planeet, mits het goed gebeurt.

De staf als zodanig vertegenwoordigt het oude geloof en is tevens het beeld van onze ruggegraat; een weg waarlangs onze gebeden en dank de hogere sferen kunnen bereiken en waarlangs kracht naar ons toe komt. De twee messen: athamé (met het zwarte heft) en het mes met het witte heft stellen de twee polen voor die de spanning in dit universum veroorzaken en waardoor er actie mogelijk wordt. Het wierookvat vormt de kern van het witte heksenbestaan, n.l. de genezing en de kruidenkennis. Alle andere attributen staan hiermee in verband. Het koord tenslotte, bindt de mens samen met de andere rijken der Natuur en stelt de kennis voor van andere dan menselijke bewustzijnsvormen.

Verder beschikt elke kring over een kopie van het Boek der Schaduwen, waarin de kennis van magie en de rituelen staan opgetekend. Veel van de "nieuwere" rituele kennis en vormen van magie zijn, zoals eerder vermeld, tijdens de M.E. ontstaan uit de confrontatie met de kabbalistische kennis, en groepen als De Gouden Dageraad en De Orde van de Kabbalistische Kube hebben hier veel aan bijgedragen.

HET KABBALISTISCHE ZEGEL
VAN AGRIPPA. Uit HENRICUS
CORNELIS AGRIPPA, De OCCULTE
PHILOSOPHIA LIBRI III,
ANTWERPEN 1533

Er wordt van de heks verwacht dat hij/zij de attributen in de buurt van het huisaltaar een verblijfplaats geeft. Dit huisaltaar bestaat uit een werkvlak dat tot ongeveer de heuphoogte reikt. Over dit altaaroppervlak wordt een schone niet-geleidende stof gelegd (evt. echt linnen). Op het altaar plaatst met de vier elementen: drie brandende kaarsen in een driehoek (vuur), een edelsteen (aarde), geurende wierook, liefst kruiden (lucht) en een kom water voor het element water (evt. met bloemen op het water drijvend). Van verder belang is dat de kaarsendriehoek en de kom met water aan de westkant van het altaar geplaatst worden. De wierook en een cirkel met kruis (het zonnelymbol), aan de oostzijde en de edelsteen aan de noordkant. Het zuiden is gereserveerd voor de heks zelf.

Er zijn acht grote bijeenkomsten die sabbath genoemd worden: 21 dec., 2 febr., 21 mrt., 1 mei, 21 juni, 3 aug., 21 sept. en 2 nov. Dit zijn de hoofdfesten van de heksenreligie en ze dragen dan ook dit karakter. De andere bijeenkomsten die dikwijls op zaterdag gehouden worden, noemt men esbat. Tijdens de esbats worden novieten tot heks gewijd, magische oefeningen, rituele - en andere kennis uitgelegd en aan kringgenezingen gedaan.

Iedere bijeenkomst wordt geopend met een kringritueel (ter afstemming op elkaar, de goden en andere machten) en besloten met de kringdans. Na afloop worden kruid- en/of vruchtenkoeken gedeeld en thee of vruchtensappen gedronken. Slechts bij speciale gelegenheden worden rituelen naakt verricht.

De mantel die de heks draagt, beeldt de Mantel der Stof uit, van waaruit de heks het werk begint en er weer naar terugkeert en aldus de heilige cirkel sluit.

Hopelijk heeft dit stuk u een iets bredere of diepere kijk kunnen bieden op het verschijnsel heks door de eeuwen heen.

Bert Janssens.

Op de voorplaat een fragment van de
kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's Gravenhage.

Tijding, Kroniek van de Heemkundekring
't Zuidkwartier.

Lidmaatschapskosten f.25,-- per jaar,
tnv. Penningmeester 't Zuidkwartier,
nr. 140521437, Rabobank Ossendrecht,
postrek.nr. bank: 1107397

TIJDING TIJDING
=====